

DE LICHTE VOORDE

periodiek van de
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE

'HUYS TONGERLO' VOOR DE AFBRAAK

No. 23

Juli 1991

UIT DE VERENIGING

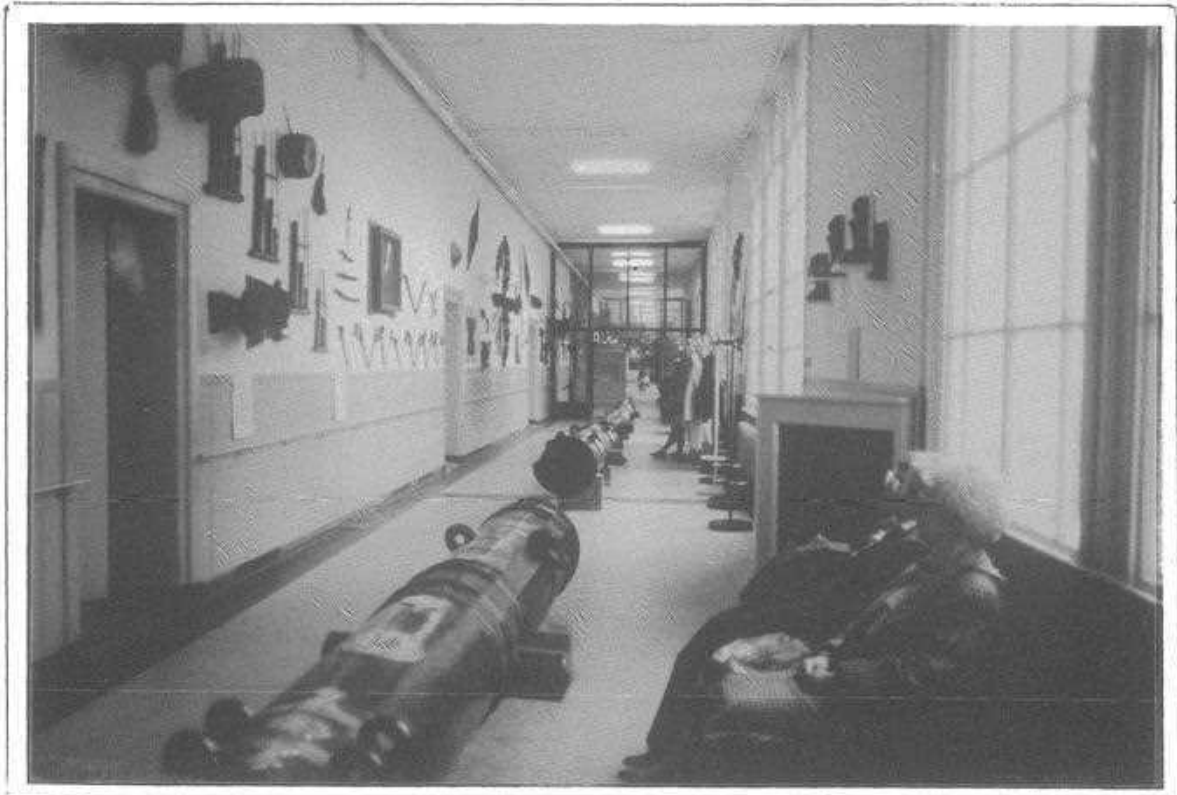
ACTIVITEITEN TIJDENS HET EERSTE HALFJAAR 1991

Op 23 januari 1991 werd er een lezing gehouden over de geschiedenis van de Hannekenmaaiers, kiepkerels en tjodden of teuten.

Met behulp van dia's vertelde de heer John Toben uit 's Heerenberg o.a. over de plaats Mettingen, de bakermat van bekende nederlandse textielhandelaren. (geboorteplaats van o.a. C & A Brenninkmeijer). Dit marskramerdorp had een rijk verleden. De Hannekenmaaiers waren werklui, die in de zomermaand voorbij trokken met een zak op de rug, waarin ze gereedschap, klompen en proviand meevoerden om in het rijke Holland te helpen bij het grasmaaien. Ze kwamen uit de schrale hei- en veenstreken van Munsterland en Hannover en gingen tevoet. Sommigen van hen boden daarnaast textielwaren aan de boeren aan.

Op Zondag 28 april werd een bezoek gebracht aan het Koninklijk Tehuis voor oud-militairen en museum "Bronbeek" te Arnhem. Onder begeleiding van een gids kregen de 36 deelnemers een goede indruk van e.e.a. Dit landgoed, dat in 1859 door koning Willem III aan de staat werd geschonken, tot de oprichting van een tehuis voor invalide-militairen is thans een rustoord voor oud-militairen. Tevens is hier een museum aan verbonden, ontstaan uit schenkingen van particulieren en overheid. De verzameling bevat voorwerpen uit Nederlands-Indie, Nieuw-Guinea, Suriname en de Antillen. Bezichtigd werden de historische kanonnen, en vele afbeeldingen, wapens, vaandels en uniformen van het voormalig Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.

Na een wandeling in de tuinen van Bronbeek, waar de diverse bronnen werden getoond werd deze excursie ca 17.00 uur afgesloten.

Museum "Bronbeek", Gezicht op de gang met kanonnen.

JAARVERGADERING

Op 13 maart 1991 vond de jaarlijkse algemene vergadering plaats van onze vereniging. Door onze voorzitter, de hr. A.J.Vos werden de 60 aanwezige leden verwelkomd. Gepresenteerd werd het algemeen jaarverslag 1990 en het financieel verslag 1990. Dit financieel verslag inclusief de balans vindt U op de volgende pagina. Aan de aanwezige leden werd medegedeeld, dat de statuten moesten worden aangepast. Een uitgewerkt voorstel in deze zal in de komende periodiek (januari 1992) gepubliceerd worden. In de jaarvergadering 1992 wordt deze wijziging dan ter goedkeuring aangeboden. De voorgestelde contributieverhoging zal per 1 januari 1992 plaatsvinden. De vereniging zal zich laten inschrijven in het verenigingsregister van de de Kamer van Koophandel.

Het financieel verslag van onze penningmeester werd door de aanwezige leden goedgekeurd. Voor 1992 zal er een kas-commissie worden ingesteld. De heren J.Kruip en B.Marijnusse hebben zich hiervoor spontaan aangemeld.

De hr. A.W.M.Polders vertelde e.e.a. over de werkgroep periodiek, met de daarbij horende plannen en mogelijkheden voor de toekomst.

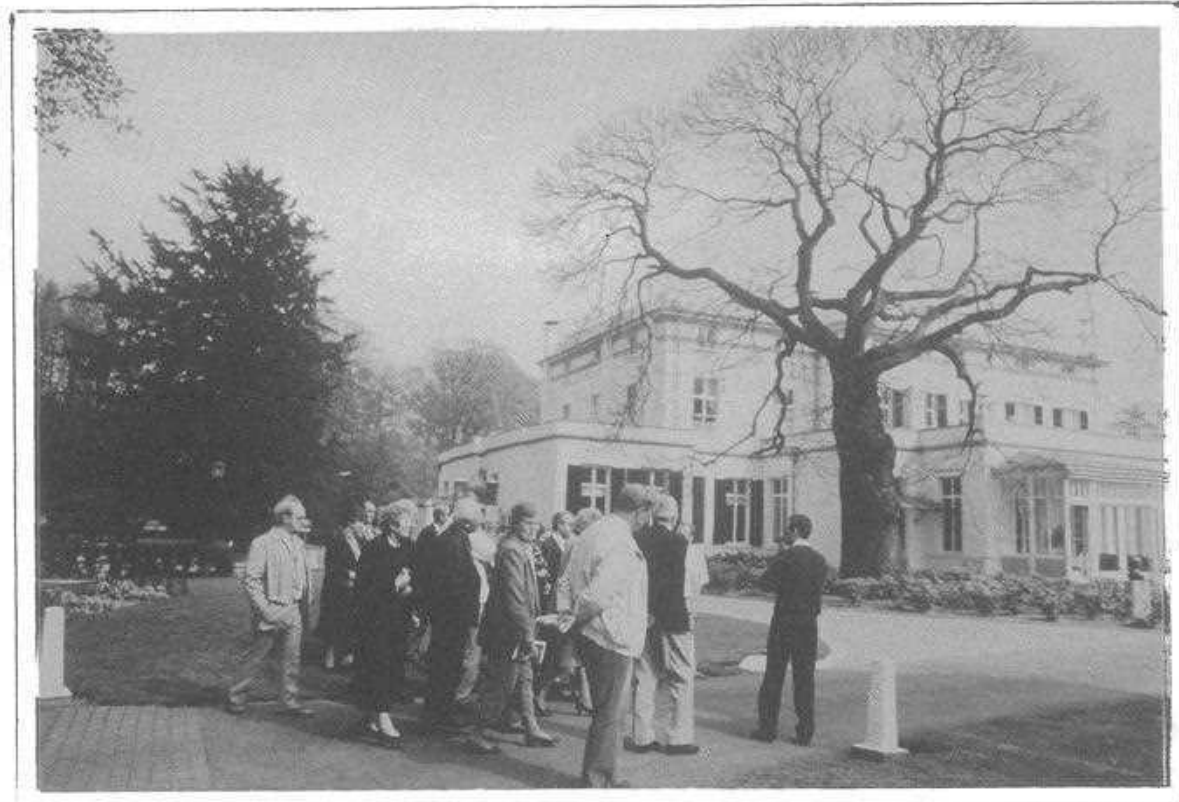
Gestreefd zal worden "De Lichte Voorde" tweemaal per jaar uit laten komen. De medewerking van de leden. i.c. het leveren van copy is hierbij wel een dringende oproep.

Gedacht wordt in dit verband aan rubrieken als: Lichtenvoorde 1940/ 1960
Verenigingsleven
Geschiedenis v.d.scholen
Fotomateriaal

Gehoopt wordt hiermee de informatieverstrekking naar de achterban en de binding met de leden te versterken.

Het bestuur werd uitgebreid door de benoeming van de hr. Godfried Nijs jr.

Na het officiële gedeelte te hebben afgesloten werd om 21.00 uur een diaserie vertoond door de heren V.Wekking en J.Kruip over Oud-Lichtenvoorde.

F I N A N C I E E L J A A R V E R S L A G 1990

EXPLOITATIE - OVERZICHT

Overzicht van de inkomsten

Rente Bank.....	f	23,77
Rente Giro.....	f	8,52
Contributie 1989.....	f	265,—
Contributie 1990.....	f	1933,—
Contributie 1991.....	f	40,—
Bijdragen activiteiten.....	f	273,—
Verkoop periodieken.....	f	435,—
Verkoop andere boekwerken.....	f	190,—
Subsidie gemeente Lichtenvoorde.....	f	159,75
Overige inkomsten.....	f	18,—
Exploitatie-tekort.....	f	1229,53
TOTAAL	f	4575,57

Overzicht van de uitgaven

Financieringskosten:

Afschrijving tekstverwerker.....	f	62,90
Afschrijving diaprojector.....	f	98,30
Kosten Bank.....	f	6,50

Organisatiekosten:

Aanschaf gereedschap en kleine apparatuur.....	f	39,50
Drukwerk/copieën.....	f	134,31
Portokosten.....	f	120,35
Telefoonkosten.....	f	27,00
Administratiekosten secretaris.....	f	149,28
Administratiekosten penningmeester.....	f	193,17
Reiskosten.....	f	12,00
Representatiekosten.....	f	236,95
Bestuurs/vergaderkosten.....	f	215,50
Lidmaatschappen en contributies.....	f	75,00
Diverse organisatiekosten.....	f	36,00

Kosten van activiteiten:

Aanschaf boeken voor de verkoop.....	f	185,00
Aanschaf bibliotheekmateriaal.....	f	41,50
Activiteiten/excursies.....	f	587,27
Advertentiekosten.....	f	46,64
Zaalhuur.....	f	70,00
Periodiek 21 + 22/Drukwerk en papier.....	f	1926,30
Periodiek /porto en enveloppen.....	f	295,30
Periodiek /andere materialen.....	f	16,80
TOTAAL	f	4575,57

G.J.A.Eppingbroek
Penningmeester

BALANS-GEGEVENS 1990Begin-balans 1990

Bezittingen		Schulden	
Diaprojector	f 196,60	Eigen Vermogen	f 6325,65
Kas	f 0,00		
Bank	f 3604,19		
Giro	f 2524,86		
TOTAAL	f 6325,65	TOTAAL	f 6325,65

Eind-balans 1990

Bezittingen		Schulden	
Tekstverwerker	f 1195,10	Eigen Vermogen	f 5096,12
Diaprojector	f 98,30		
Kas	f 398,85		
Bank	f 1569,76		
Giro	f 1834,11		
TOTAAL	f 5096,12	TOTAAL	f 5096,12

G.J.A.Eppingbroek
Peningmeester

CONTRIBUTIE 1992

Naar aanleiding van de resultaten van voorgaande exploitatie-rekening en rekening houdende met de voorgenomen plannen tot uitbreiding van enige activiteiten -(Periodiek)-, heeft het bestuur besloten om de contributie van onze vereniging met ingang van het jaar 1992 te verhogen tot f 25,- per jaar.

Dit is het minimale bedrag, conform de statuten, zoals die bij het Koninklijk Besluit dd. 30 maart 1972 (nr. 92) zijn goedgekeurd.

Dit bedrag was tot nu toe niet volledig geïnd. Thans, na instemming van de Algemene Ledenvergadering dd. 13 maart 1991 zal de inning van de volledige minimum contributie ad f 25,- vanaf 1 januari 1992 plaatsvinden.

G.J.A.Eppingbroek
Peningmeester

ARCHEOLOGIE IN LICHTENVOORDE

TONGERLO - HISTORISCH, CARTOGRAFISCH EN ARCHEOLOGISCH GEZIEN.

-----'t huys TONGERLO-----

Dit artikel probeert een beeld te schetsen van de geschiedenis van de verdwenen havezate Tongerlo onder Lichtenvoorde.

In eerste instantie zijn de boeken geraadpleegd. De drie opgravingen, die op dit terrein zijn uitgevoerd, verlevendigen het verhaal en breiden de kennis over deze historische plek uit.

1. TONGERLO - aan de hand van de boeken.-

Het huis en goed Tongerlo, liggend aan de oude grintweg naar Aalten wordt voor het eerst genoemd in het jaar 1399.

Het is dan tienden verschuldigd aan de Heren van Steinfurt. Van 1421 tot 1485 is Tongerlo als leengoed van Steinfurt in bezit van het geslacht Diepenbrock.

In de tweede helft van de 16e eeuw komt het goed door aankoop in bezit van de adellijke familie de Rode. Bernt de Rode, die tevoren rentmeester was van Joost Drost op Vehave had voor zijn heer veel procesen gevoerd, veelal ook ten eigen bate. Men neemt aan, dat Bernt de Rode de boerenwoning vervangen heeft door een aanzienlijker huis.

Deze de Rode's waren verwant aan de van Heeckerens uit Emmerich, zoals uit de oudste oorkonde van 1236 blijkt. Na 1300 vestigen de van Heeckerens zich in de Graafschap.

Het schijnt, dat huize Tongerlo in deze tijd een aantal malen geplunderd is. In 1576 wordt in deze vermeld:

...dat Bernt de Rode door het krijghsvolk van Tongerloe verdreven, het huys geplondert ende gansch gedestruueert sij; sulcks hij genootsaect is geworden sich binnen de stadt Lichtenfoorde toe retireren; dat het huys Tongerloe doemaels aan tijt lanck wuest gelegen heeft....

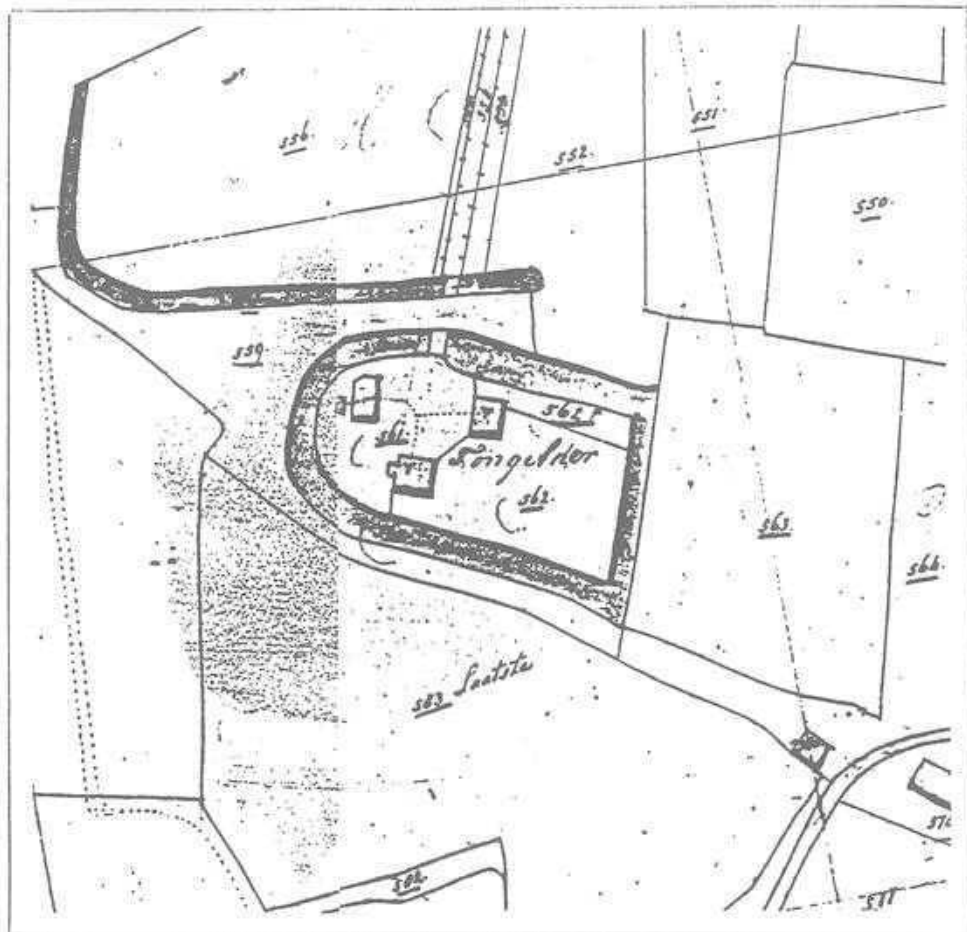
Bernt de Rode overlijdt in 1590. Als het goed voor de tweede maal wordt geplunderd wordt eerst gedacht dat zijn zoon Johan de Rode, die gehuwd was met Anna van Rhaer gedood is. Dit blijkt onwaar te zijn. Zijn vrouw wordt:

"uitgetrocken tott op haer naeckte hembt"

Van hem wordt geschreven, dat hij tot 1606 het goed heeft bebouwd. (landbouw uitgeoefend). Er wordt met veel nadruk op de plunderingen gewezen. Is het om bewijsstukken over de adellijke afkomst te verdonkeremanen? Er schijnt voortdurend getwist te zijn over de adellijke afkomst van deze familie de Rode. Pas in 1651 doet het Hof van Gelderland een uitspraak, waarbij de Rode tot Tongerlo geheel gelijk aan die van Ruurlo wordt gesteld inzake adellijke stam, wapen en geslacht.-(22 maart 1651)-

Vanaf 1606 is hij richter te Borculo, tot zijn overlijden in 1625. Zijn zoon de "edelveste" Bernt de Rode wordt richter van Lichtenvoorde vanaf 1634. Opmerkelijk is, dat in een handvest van 14 juni 1617 deze vermeld wordt zonder de toevoeging "van Heeckeren". Waarschijnlijk is hij voor 1648 overleden.

Diens zoon, Herman Johan de Rode gaat in krijgsdienst. Door schulden is

afb. 1

Kadastrale Minuut 1830.

Op deze kaart staat Tongerlo (Tongelder) zeer gedetailleerd weergegeven. De grachten, de behouwing, de oprijlaan en de brug over de gracht staan afgebeeld. Voor een eerste globale lokalisatie van de grachten hebben we van deze kaart gebruik gemaakt.

deze in juli 1677 genoodzaakt Tongerlo te verkopen aan een van zijn vele schuldeisers, Gerrit Heckink. Na diens dood verkoopt zijn weduwe op 20 augustus 1694 het goed Tongerlo aan de Zutphense burgemeester en schepen Arnhold Wentholt gehuwd met Elisabeth ten Behm.

Derk Joost Wentholt, gehuwd met J.H.Rauwerfs erft het goed in 1704. Bij diens overlijden in 1756 komen de bezittingen in gemeenschappelijk eigendom aan zijn vier kinderen. Bernard Sebastiaan, wijnkoper te Wesel en zijn zuster Petronella Lucretia, gehuwd met Th.van der Ley verkopen hun aandeel direct aan de beide andere broeders, Arnhold Bernard en Johan Bernard Wentholt in 1758 -5 december-, die dan gezamenlijk eigenaar van Tongerlo zijn. Het goed wordt dan zo beschreven:

... "het huis Tongerlo met desselfs hoven, visserijen, plantagiën, vloglanden, bossen en weidens, voorts de goederen daaronder gehorende, namentlijk het erve Groot en Klein Pillen, het erve Nijeboer, de katersteden Klaverbos en Hoitink" ..

Een eerdere omschrijving -(van 1677 en 1679)- gaf een uitgebreider beeld.

... "Groot en klein Tongerlo, w.o. Kalverbos, Groten Bos, Luyckes Bos, Berckenbos, Reinier Pillenstede; idem de Pillenstede (Derk Doeink), het Kempken aan de Velthoom, dat Gruijpersmaetjen, dat Hoge Kempken en het land, dat Jenneke Westerman heeft."

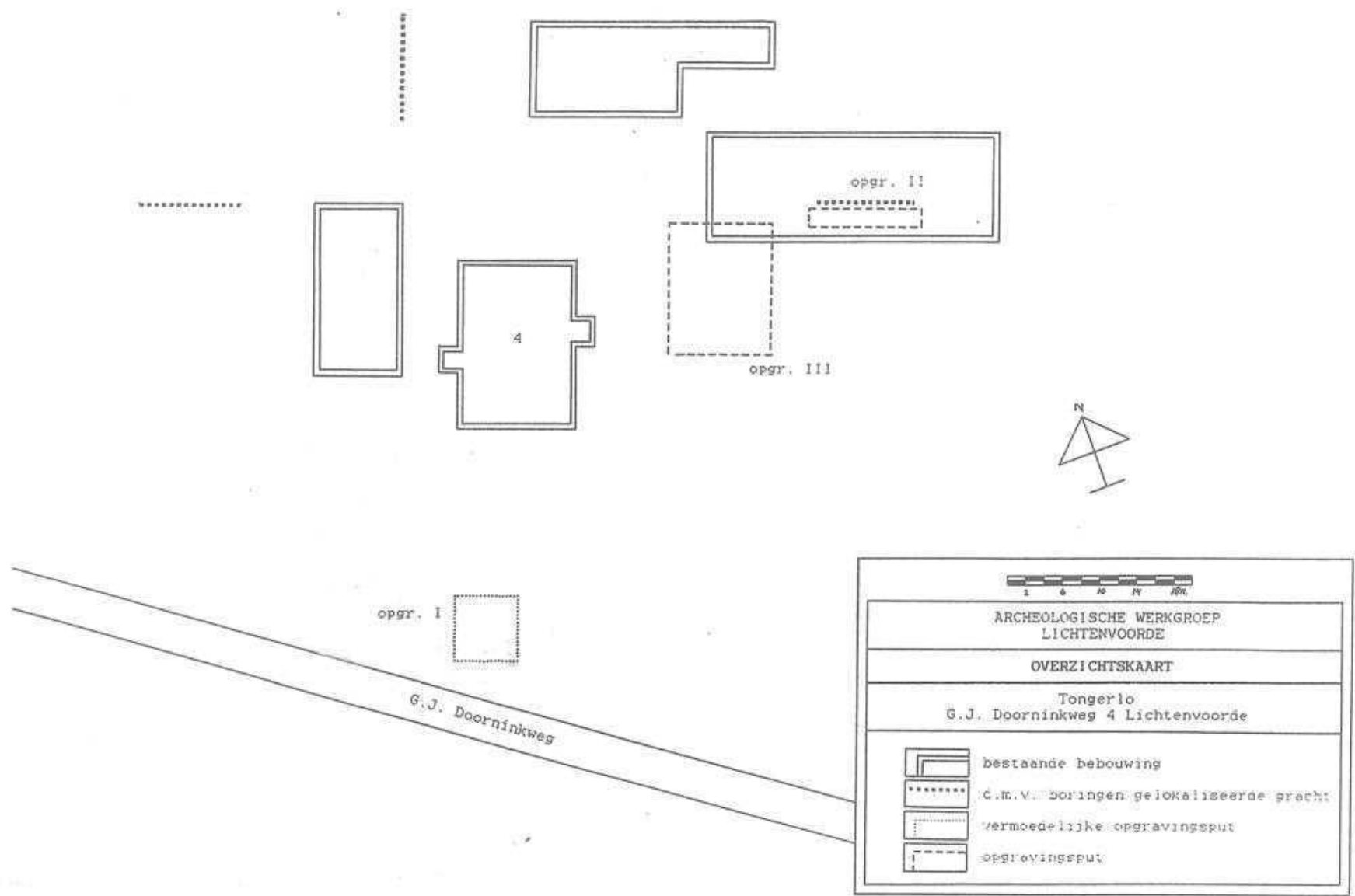
Arnhold Bernard Wentholt, gehuwd met Anna Christina Vles, koopt ook het aandeel van zijn broer en wordt daardoor alleeneigenaar. -28 mei 1761-. Hij is vóór Maart 1765 overleden. Blijkbaar kinderloos. Zijn weduwe trouwt in 1766 met dr.Isaäk van de Meer de Walcheren, die vanaf 1777 richter en landschrijver van de Heerlijkheid Lichtenvoorde was. Tot ca 1800, want bij de staatsgreep van 1798 door de groep van Vrede c.s. naar aanleiding van de nieuwe grondwet in de Bataafse Republiek, wordt hij afgezet. Hij wordt als richter opgevolgd door W.Paeschen Gzn. tot 1802, waarna hij in eer wordt hersteld in de functie van de eerste Drost, aangesteld door het Departementaal Bestuur van Gelderland.Dr.Isaäk van de Meer overlijdt in 1807.

Zijn zoon Johan van de Meer de Walcheren verkoopt op 2 september 1831 het goed Tongerlo aan Johan Hendrik Antonij van Basten Batenburg, dokter en burgemeester van Lichtenvoorde. Deze familie heeft het huis tot ongeveer 1870 nooit zelf bewoond, doch verhuurd aan de zusters Clarissen uit Düsseldorf. Daarna bewoonden de zusters 't Hulshof' te Harreveld.

In 1895 is huize Tongerlo afgebroken.

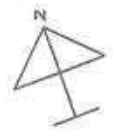
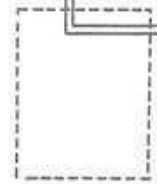
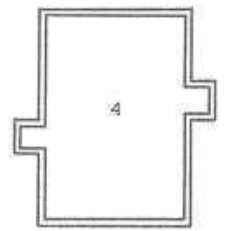
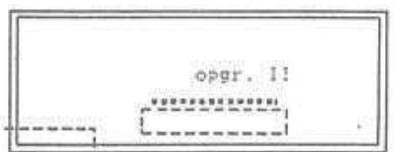
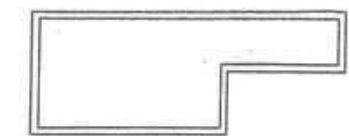
In 1907 wordt het goed bij openbare verkoop verkocht aan verschillende personen. Op de plaats van de oude havezate verrijst een nieuwe boerderij, die bewoond werd door de familie H.Smees. Thans woont hier de familie E.Wamelink, die ons alle gelegenheid en ruimte geeft om nog meer over Tongerlo aan de weet te komen door middel van opgravingen.

Redactie
G.Nijs

.....

.....

opgr. I

G.J. Doorninkweg

ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP
LICHTENVOORDE

OVERZICHTSKAART

Tongerlo
G.J. Doorninkweg 4 Lichtenvoorde

- bestaande bebouwing
- c.m.v. boringen gelokaliseerde pracht
- vermoedelijke opgravingsput
- opgravingsput

2. TONGERLO- aan de hand van de opgravingen.

2.1. OPGRAVING 1 "Voortuin" 1972.

Toen de Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde in 1971 werd opgericht, was er vanaf dat moment ook een Werkgroep Archeologie actief. Door deze werkgroep is in 1972 een opgraving verricht in de voortuin van de huidige boerderij.

Om de bevindingen van deze opgraving te achterhalen, is contact opgenomen met dhr. H. Eekelder, nu woonachtig te Aalten en een van de initiatiefnemers van de voorloper van de huidige archeologische werkgroep.

Helaas zijn er geen tekeningen of foto's van deze opgraving voorhanden. Dhr. Wamelink sr. kon ons globaal de plek wijzen, waar in der tijd gegraven is. De plaats van deze opgravingsput kan daarom alleen maar bij benadering worden aangegeven. (zie afb.1). Van belang is, dat bij de graafwerkzaamheden brugpalen zijn aangetroffen.

De vondsten gedaan bij deze opgraving zijn wel bewaard gebleven, zodat we aan de hand hiervan toch iets over de gracht te weten kunnen komen. Dhr. Eekelder stelde de vondsten spontaan ter beschikking van de A.W.L.

-De vondsten.

De oudste vondsten zijn zgn. blauwgrijs aardewerk en steengoed scherven. Hierbij zijn fragmenten, die afkomstig zijn uit Siegburg. Dit productiecentrum kende zijn hoogtepunt in de 14e en 15e eeuw. Het grootste aantal scherven, dat werd aangetroffen behoort tot het roodbakkende aardewerk. Een aantal kan aan zgn. grappen worden toegeschreven. Dit zijn kookpotten op drie pootjes. Sommige fragmenten zijn voorzien van gele sliversiering of groene (koper)glazuur. Hiervan zijn een aantal scherven afkomstig van het zgn. Wanfried aardewerk. Wanfried aan de Werra is een pottenbakkers centrum in Nederhessen, dat zijn bloeitijd kende in de periode van ca 1590-1625.

Een van de leukste vondsten zijn wel de fragmenten van een groen geglaazuurde grape van witbakkende klei. Een aantal scherven kon aan elkaar geplakt worden. (afb. 4). Een vergelijkbaar exemplaar is gevonden in de binnenstad van Deventer en wordt gedateerd op de eerste helft van de zeventiende eeuw.

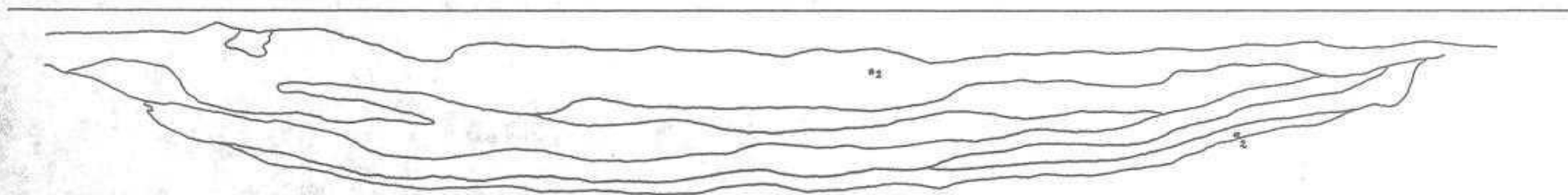
Naast een fragment van een vensterruit bevond zich de bodem van een drinkglas onder de vondsten.

Onder de pijpekopjes bevonden zich de oudste exemplaren. (zgn. soldatenpijpjes). Ze zijn te dateren in het begin van de 17e eeuw. De andere pijpjes stammen uit de 17e en 18e eeuw.

-Conclusie.

Het meest opzienbarende van deze opgraving is het aantreffen van brugpalen. De aanwezigheid van een brug op deze plek was niet bekend. Als we kijken naar de vondsten, dan blijken de oudste vondsten uit de 14e eeuw te stammen. In deze tijd wordt Tongerlo voor het eerst in de archieven genoemd. Het zou kunnen, dat de havezathe in die tijd al omgracht is geweest.

Uit de verdere vondsten blijkt een zekere welstand van de bewoners van Tongerlo. Er is duidelijk sprake van wat duurder (geïmporteerd) aardewerk.

1 2 3M
ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP LICHTENVOORDE
NOORDELIJK PROFIEL OPGRAVINGSPUT
opgraving II gracht Tongerlo oktober 1991
1. fragmenten braadpan 2. Siegburg steengoedscherf

Afb. 2

2.2 OPGRAVING 2 "Oostelijke gracht" 20/24/25/27 oktober 1990

Door de bouw van een nieuwe kuikenschuur kan de A.W.L. voor het eerst echt in actie komen. Uit grondboringen, -al eerder uitgevoerd, - blijkt dat op de plek waar de nieuwe schuur gepland is, de gracht om de havenzathe Tongerlo moet hebben gelopen.

Van de heer Wamelink krijgen we toestemming om de gracht door middel van een opgraving te onderzoeken. Het doel van de opgraving is het in kaart brengen van de gracht en eventueel dateren van de grondlagen aan de hand van de vondsten.

Naar aanleiding van de boringen wordt er een put van 12 meter lang en 2 meter breed uitgezet. Deze put wordt 1,50 m. diep uitgegraven. We treffen allerlei sliblagen aan. Daaronder bevindt zich de bodem: een ongeveer 20 cm. dikke zwarte laag. In deze laag bevinden zich de resten van de begroeiing. (riet e.d.), takken, eikels en hazelnoten. De vondsten worden ingemeten om later in het profiel ingetekend te worden. Er is geen beschoeiing van de gracht aangetroffen. (zie afb. 2)

Tijdens deze opgraving wordt bij de sloop van de oude kuikenschuur een oude fundering aangetroffen. Ook deze muurresten worden ingemeten.

-De vondsten.

Er zijn erg weinig vondsten gedaan. Uit de meer dan 30 kubieke meter zand, die we verzet hebben, zijn in totaal maar 21 aardewerkscherven gevonden. De meest complete vondst is een groot gedeelte van een braadpan. De pan komt uit de bovenste lagen en wordt gedateerd in de 18e/19e eeuw. Verder kan er helaas weinig gezegd worden van de vondsten en wat datering betreft. De enige scherf, die in deze nog van belang is en uit de bodem laag komt, is een scherf Siegburg aardewerk, die in de 14e/15e eeuw thuis hoort.

-Conclusie.

De gracht is veel beter in beeld gekomen. Er is sprake van een meer dan 11 meter brede gracht. De gracht is niet beschoeid. Dit betekent dat de gracht snel zal verlanden. Door het ontbreken van een beschoeiing zal de wal namelijk sneller afkalven. Het dateren van de gracht aan de hand van de vondsten is erg moeilijk. De gracht zal rond de 14e/15e eeuw wel in gebruik zijn geweest. Maar dat is een gevaarlijke veronderstelling aan de hand van één scherf.

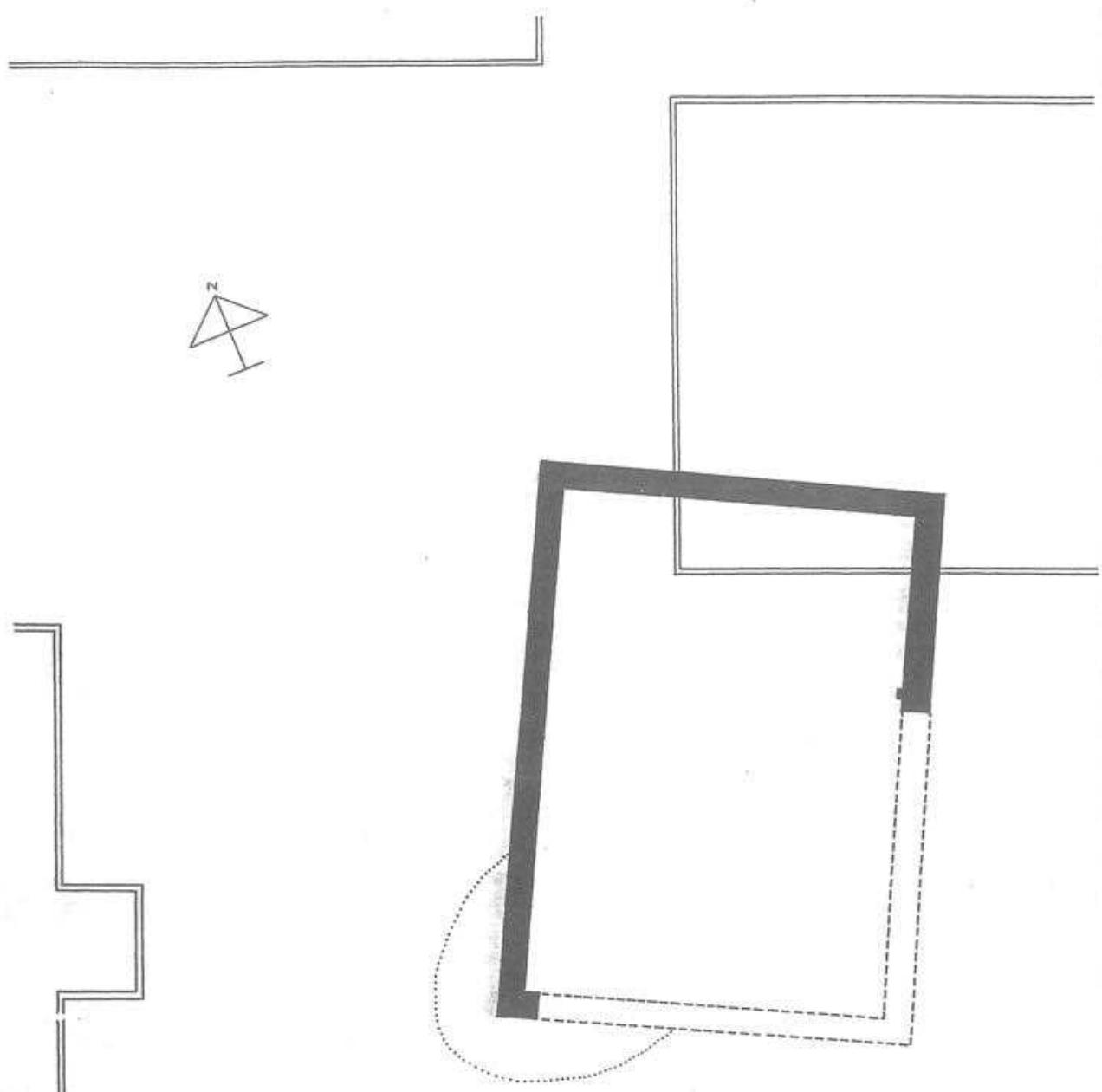
2.3. OPGRAVING 3 " Fundering oostelijk gebouw". 26/28/30 januari 1991.

Tijdens het graven van een sleuf voor de gasleiding naar de nieuwe kuikenschuur, stuitte dhr. Wamelink op muurresten. De A.W.L. kreeg toestemming de funderingen verder te onderzoeken. Tijdens de sloop van de oude kuikenschuur is een gedeelte van deze funderingen al aangetroffen en in kaart gebracht. Deze muurresten en de nu gevonden fundering blijken tot één bouwwerk te behoren.

Het muurwerk werd niet op alle plaatsen aangetroffen. Op deze plekken troffen we echter wel de funderingssleuf en een duidelijk puinspoor aan. We mogen aannemen, dat het muurwerk hier wel aanwezig was, maar tijdens de sloop volledig is weggebroken. (zie afb. 3)

In de funderingssleuf ontdekten we op een bepaalde plaats een hoge schervenconcentratie. Omdat deze scherven in hun context iets kunnen zeggen over de tijd, waarin het gebouw werd gebouwd, is deze schervenop-
hoping nauwkeurig opgegraven.

Onder de funderingslaag is een 35 cm. dikke zwarte laag aangetroffen.

	
ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP LICHTENVOORDE	
FUNDERING OOSTELIJK GEBOUW	
opgraving III Tongerlo januari 1991	
	bestaande bebouwing
	aangetroffen fundering
	veronderstelde fundering
	schelvenconcentratie

Afb. 3

Daaronder bevindt zich de schone grond.

-De vondsten uit de funderingslaag.

De vondsten bestaan voornamelijk uit aardewerkschijven, glasscherven en fragmenten van kleipijpen.

Er zijn scherven van ongeveer 5 wijnflessen gevonden. Eén wijnfles kon weer voor het grootste deel uit 14 fragmenten samengesteld. Qua vorm kon deze fles globaal in de periode 1675 tot 1750 geplaatst worden. (zie afb. 6)

Van het aardewerk valt vooral een groot gedeelte van een mineraalwaterkruik op. De kruik is voorzien van een stempel, dat waarschijnlijk afkomstig is van de Keurvorstelijke regering van Trier. (zie afb. 5) Ook werden fragmenten van een Delfts blauw bord aangetroffen. Het bord stamt uit de 18e eeuw, toen het Delfts blauw massagoed werd.

In totaal zijn er tijdens de opgraving 10 pijpekopjes gevonden. Kleipijpen zijn bij opgravingen van belang, omdat ze vaak redelijk goed te dateren zijn. Het leeuwendeel van de pijpen kwam uit Gouda. Aan de vorm van de pijpekop (ketel) kan de ouderdom globaal worden afgelezen. Hierbij geldt: hoe kleiner de ketel, hoe ouder de pijp.

In het begin van de 17e eeuw was tabak nog een luxe-artikel en erg duur. Naarmate de tabak goedkoper werd "groeide" de pijpekop.

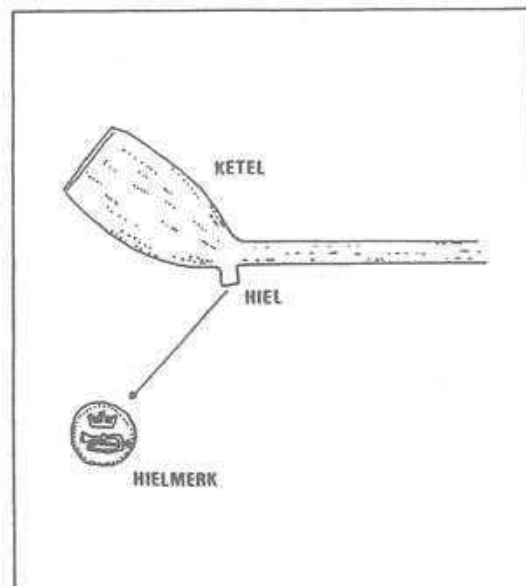
Daarnaast voorzagen een groot aantal Goudse pijpenmakers hun producten van een klein stemfeltje, het zgn. hielmerk. Dit zijn vaak figuurtjes, cijfers of initialen. Met name de initiaal merken zijn interessant, omdat hierbij vaak de naam van de maker te achterhalen is.

Qua vorm zijn de aangetroffen pijpekopjes zonder uitzondering in de 18e eeuw te plaatsen. Van 9 pijpekopjes is het hielmerk bewaard gebleven. Een aantal van deze merken zijn enkele eeuwen in gebruik gebleven en zijn voor de datering van de funderingslaag van minder belang. Toch mag één merk hiervan niet onvermeld blijven. Het is een zgn. lettermerk met de initialen "DP". Dit merk werd gevoerd door het Goudse pijpenatelier van Daniel Passer.

De volgende hielmerken zijn een beperktere periode in gebruik geweest:

- "Gekroonde 69" in gebruik van 1728 tot 1820.
- "Gekroonde trompet" in gebruik van 1705 tot 1788.
- "Landman met spade" in gebruik van 1700 tot 1795.
- "Hoed gekroond" in gebruik van 1710 tot 1798.

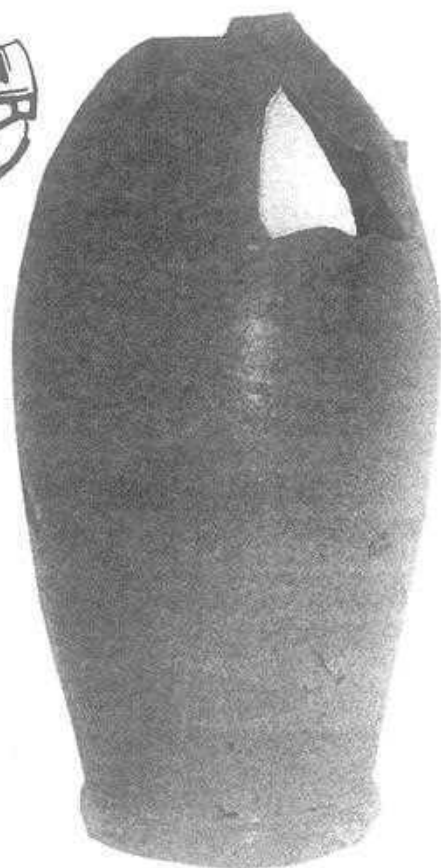
Opvallend is, dat van de 8 pijpen met hielmerk een aantal "dubbelen" zijn gevonden. Zo werd "gekroond 69" twee maal aangetroffen en "krijgsmán" zelfs drie keer.

afl. 4
 functie/naam : Grape
 vindplaats : Tongerlo opgr. 1
 datering : XVII
 baksel : wit
 glazuur : loodglazuur, koperoxide
 maten : 10.1/9.4 cm.

afl. 5
 functie/naam : Mineraalwaterkruik
 vindplaats : Tongerlo opgr. 3
 datering : XVIII
 baksel : geel-wit
 glazuur : loodglazuur
 maten (l/h) : 12.6/23.4 cm
 herkomst : vm. Trier
 bijzonderh. : merk gedeeltelijk aanwezig

afl. 6
 functie/naam : wijnfles
 vindplaats : Tongerlo opgr. III
 datering : XVIIId-XVIIIA
 kleur : groen
 bodem : opgebolde ziel

-De vondsten uit de onderste zwarte laag.

Hierin bevonden zich de oudste scherven, die we, tot nu toe op Tongerlo gevonden hebben.

Het materiaal, dat we uit deze laag geborgen hebben is ter determinatie overgegeven aan de provinciaal archeoloog van Gelderland, drs. R.S. Hulst. Dit met name, omdat het vermoeden bestond, dat zich onder de vondsten kogelpotscherven bevinden. Om zeker te gaan en om voor de andere vondsten uit deze laag een betrouwbare datering te krijgen hebben we drs. Hulst om zijn mening gevraagd.

Het merendeel van de scherven behoren tot het blauw-grijze aardewerk. Dit aardewerk werd vooral geproduceerd in de 13e tot en met de 15e eeuw. De door ons gevonden scherven horen in de 15e eeuw thuis.

Vier scherven behoren inderdaad tot het zgn. kogelpot-aardewerk. Dit zijn kogelronde potten zonder poten, die zo in de as van het haardvuur werden gezet. Deze scherven kunnen worden gedateerd in de 12e eeuw.

In deze laag bevonden zich ook een aantal fragmenten steengoed. Hun datering ligt in het eind van de 14e eeuw en het begin van de 15e eeuw. Tenslotte moet nog een scherf van pijp-aarde genoemd worden. Dit materiaal werd vooral in de 14e en 15e eeuw gebruikt voor het maken van heiligenbeeldjes.

-Conclusie.

De onderste zwarte laag kan aangemerkt worden als de eerste bewoningslaag van Tongerlo. De vondsten uit deze laag gaan naar alle waarschijnlijkheid terug tot de 12e eeuw. Dat is ver voor het moment, dat de naam Tongerlo voor het eerst in de archieven opduikt. (eind 14e eeuw). Het is twijfelachtig of er sprake is van een continue bewoning op Tongerlo in deze vroegste periode. In het vondstcomplex ontbreekt namelijk materiaal uit de 13e en een groot deel van de 14e eeuw.

De erboven liggende funderingssleuf geeft een heel ander beeld. Door middel van de vondsten in deze laag kan vrij nauwkeurig de tijd van de bouw bepaald worden. Het schervenmateriaal hoort thuis in de periode van eind 17e eeuw tot de eerste helft van de 18e eeuw. Door hierbij de datering van de kleipijpen te betrekken kan de bouw, bij benadering, geplaatst worden in de periode van 1730-1750. In deze tijd was Arnholt Wentink eigenaar van Tongerlo.

Het ligt voor de hand, dat men tijdens de bouw van de gelegenheid gebruik heeft gemaakt om van afval af te komen. De bouwput heeft toen als afvalkuil dienst gedaan.

Over de aard en functie van het door de A.W.L. opgegraven gebouw is helaas (nog) niets te zeggen.

3. Nawoord.

In totaal zijn er nu drie opgravingen uitgevoerd op de plaats, waar zich vroeger de havezathe Tongerlo bevond. Voor deze activiteiten was Tongerlo alleen bekend uit het archief en van kaarten.

Een aantal namen, plaatsen en gebeurtenissen zijn op deze manier aan ons overgeleverd. De archeologie probeert deze droge feiten te verlevendigen en, wanneer mogelijk, de geschiedenis uit te breiden.

Van vragen als: "wat moeten we ons bij het oude Tongerlo voorstellen?" en "Vanaf wanneer en hoe leefden de mensen hier?" is nu een tipje van de sluier opgelicht. Toch blijven er nog veel vragen open of niet voldoende beantwoord.

Het lijkt ons van groot belang bouwactiviteiten in dit gebied, ook in de toekomst, nauwlettend te volgen.
Veel antwoorden liggen waarschijnlijk nog onder de grond.

Namens de Archeologische Werkgroep Lichtenvoorde

Godfried Nijs

4. Geraadpleegde literatuur:

- Het huis Tongerlo onder Lichtenvoorde en zijne bezitters door dr. J.S. van Veen
- De enclave Lichtenvoorde-Groenlo, door Th.A.M.Thielen.
- Volksaardewerk in Nederland, door J.de Kleijn.
- Weggegooid en teruggevonden, door H.Clevis en J.Kottman.
- Van huisvuil tot museumstuk, door J.Thijssen (red.).
- Verborgene steden, door H.Sarfati (red.).
- Opgravingen in Amsterdam, door J.Baart (red.).
- Merken van Goudse pijpen, door D.H.Duco.

ACTIVITEITEN VOOR DE TWEDE HELFT 1991

ZONDAG 6 oktober 1991. Excursie naar kasteel Doornenburg.

WOENSDAG 11 december 1991. Lezing van Mevr. Manschot-Tijdink o.a. over de leerlooierijen.

SCHOLEN EN ONDERWIJS IN LICHTENVOORDE

Er is in de loop der jaren reeds door diverse mensen in diverse artikelen iets over het onderwijs en de onderwijzers te Lichtenvoorde geschreven. Of in het kader van het onderwijs in de Achterhoek of speciaal op Lichtenvoorde gericht.

Om maar eens enige onderwerpen en schrijvers te noemen:

-Kosters en schoolmeesters lief en leed te Lichtenvoorde.

door mr. H.J.Steenbergen in "Archief" van 1964.

-Het Meestershuis.

door H.Kruij te Aalten, in "de Lichte Voorde" nr. 13 (1981)

-De Onderwijzers te Lichtenvoorde in de periode 1630-1750.

door R.Boekelder in "de Lichte Voorde" nr. 22 (1990)

-Inventaris van de Archieven van de Hervormde Gemeente te Lichtenvoorde

door J.J.Seekles in 1984.

Verder in jubileumboekjes als:

-Lichtenvoorde 1000 jaar, uit 1946

-125 jaar Franciscanen in Lichtenvoorde, 1856-1981

-75 jaar St.Jozefschool, 1912-1987

Ook zijn er artikelen geschreven met fragmenten over het onderwijs in Lichtenvoorde zoals in :

-Scholen en onderwijzers in het oosten van de Graafschap een eeuw geleden. door G.Th.Bouhuys, in "Archief" van 1935.

-Het onderwijs in Gelderland tussen 1830-1850.

door dr.R.Reinsma, in "Gelre" nr. 67 uit 1974.

-Onderwijzers in de Achterhoek in de eerste helft van de 19e eeuw.

door dr. P.Th.F.M.Boekholt in "Archief" van 1978.

-En in het boek, dat deze laatste auteur geschreven heeft voor de Gelderse Historische Reeks.-"Het Lager Onderwijs in Gelderland, 1795-1858". Ten slotte komen in diverse artikelen in "de Lichte Voorde" artikelen voor over onderwijzers en of scholen.

Toch liggen er nog veel niet aan het licht gebrachte interessante gegevens in de verschillende archieven op onderzoek en publicatie te wachten.

Het ligt nu in mijn bedoeling al deze gegevens over scholen en onderwijs in één raamwerk samen te vatten en deze samen met nieuwe, uit nieuw onderzoek naar voren gekomen gegevens hierover onder te brengen in een serie artikelen, die de scholenbouw en het onderwijs te Lichtenvoorde, beschrijft tot aan deze tijd.

Dit is een werk, dat niet of nauwelijks door één man gedaan kan worden. Vooral wegens het vele onderzoekwerk in meerdere archieven en het selecteren en sorteren van de gegevens. Tijdovend is hierbij ook het leetuur-onderzoek en het onderhouden van contacten met informant en andere onderzoekers.

Daarom vraag ik hulp van uit de vereniging.

Wie heeft interesse en tijd (1 of 2 personen) om met mij samen dit project aan te pakken?

Belangstellenden nemen s.v.p. contact op met ondergetekende.

G.J.A.Eppingbroek

(volledig adres a/h eind dit artikel)

Om U te schetsen voor welke problemen men kan komen te staan geeft bij beeld aan, het bepalen van de plaats van het schoolgebouw voor 1829.

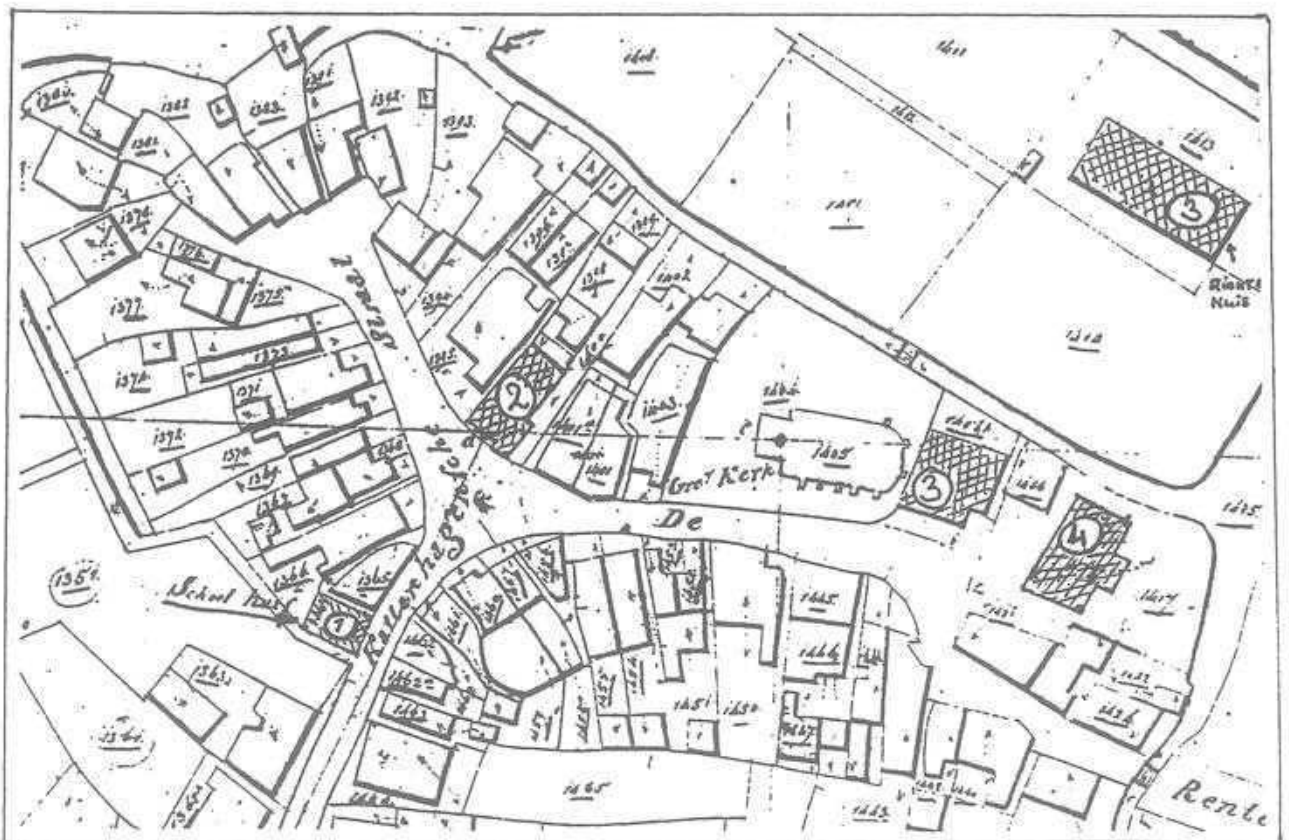
Op een oude kadasterkaart van 1832 staat onder kadasternr. 1364 een pand aangeduid met "Schoolhuis" .(Nr.1 op onderstaande kaart). Dit pand is bezit van de Marke van Lichtenvoorde (de Gemeente) volgens de "Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel van Grondeigenaren" (OAT) van 1832

In het register van de volkstelling van 1830 worden hier geen bewoners gesitueerd, dus onbewoond.

De heer Eiting maakt in een artikel in "De Lichte Voorde" nr. 6 (1976) melding van dit gebouw als zijnde in 1735 bewoond door de "stadsschriever" en getroffen door een brand. (stukken zijn verloren gegaan), terwijl het later gebruikt wordt als schoolhuis.

De heer Buijnink is al nauwkeuriger met het aangeven van het jaar van inrichting tot school. Hij zegt in een artikel in "De Lichte Voorde" nr. 8 (1977): "Het aloude Poorthuis (met herberg) werd in 1815 veranderd, verbouwd tot school. Dit pand zou later het eerste Gemeentehuis worden. Bij nader archiefonderzoek blijken de kosten van deze verbouwing in 1815, à f 40-17-4, door de Gedeputeerde Staten van Gelderland achteraf goedgekeurd te zijn op 13 oktober 1817. Waarna de vergoeding door de Gemeente op 29 augustus 1818 ontvangen werd.

De heer H.Kruijper noemt in zijn artikel "Het Meestershuis" over de onderwijzer G.H.Schepers. het pand onder kadasternr. 1400, huisnr. 62 (nr. 2 op onderstaande kaart), en bewoond door de onderwijzers Hesselink en Schepers zowel het "Meestershuis" als het "Schoolhuis". Op dezelfde kadasterkaart staat hierbij niets bijzonders vermeld. De O.A.T. echter geeft ook hier weer als eigenaar aan : de Marke van Lichtenvoorde. Het hierachter liggende pand met kadasternr. 1398 heeft ook huisnr. 61 en is wel eigendom van G.H.Schepers.

HOOFDSTUK DER BEGROOTING *Viii*

NOMMER DER BEGROOTING *24*

PROVINCIE GELDERLAND.

Gemeente *Lichtenwoude*

Dienst 1815

Toegestane Som *f 300* De Heer *G. B. Becking* Gemeente Ontvanger, gelieve
 Geordonnanceerde Som te betalen aan *Hr. Jan Becking* de somma van *veertig gulden, te weten*
 Blijft over *het vier pond* volgens den hier onderstaanden STAAT.

Personen, aan wien de betaling moet geschieden.	Zaken, waarvoor de betaling geschiedt.	Som, welke betaald moet worden.		BESCHEIDEN, die bij de betaling moeten overgelegd worden.
		Uitgeschreven.	In Cijfers.	
			Guld. Cent.	
<i>Becking (i. d. 14 Jan)</i> <i>Woni: Buis van Lichtenwoude</i>	<i>Van ontbreken ingangskas en bestel ding van het wapen van het dorp alouden prenthuis, het en school gebouwen</i>	<i>veertig gulden</i>		<i>Becking</i> <i>Ingeworven: betaald van den Heeren Spaarw. d. 25 Aug 1818 N° 1. 1/2</i>
		<i>ho. 00 4</i>		

En deze, met de bescheiden, behoorlijk voldaan gezekend overbrengende, zal de voorschreve som in uitgave der Rekening geleeden worden.

Voldaan

Te Lichtenwoude den 31. Aug 1818

Becking
De Burgemeester der Gemeente

W. Nijssen d. 27

No. 14. Aug. 1810

125011
15

Arnhem den 25^{en} Augustus 1810

(1ste Afdeling)

Onderwerp

autoritatie tot verhoer
ming de niet domine van
f 40-11-4. uit de omme.
kan uitgeven vande h.
bevaarde over 1815.

De Gouverneur der Provincie Gelderland
gelet op het besluit van Gedeputeerde Staten der pro-
vincie, in dato: 10. januarij. 1810. n°. 35. houdende des-
grooten opde miffive vanden gemene Burgermeester
van Lichtenvoorde. d^o. 13. oktober te voren. N°. 2. 66,
daerby verwekenne eene Samma van f 40-11-4
van onkosten megenide aan besteding van het ver-
maken van dat alsudi sporehuud, tot een schaals
gebeurtenis en affeuten, opde jaot van onvoor-
zame uitgaven over 1815.

Besluit

De Gedeputeerde Staten van de te autoriseren gelyk
gebeurtenis by de omme voormelde Samma van
f 40-11-4 te ordonnancieren, opden Gemeente ontien-
ger, en de affeuten, opde jaot van onvoorzame uitgaven
over den jaer 1815.

En het affeuten van het besluit worden ingezonden
aan den Schout van Lichtenvoorde met de uitken-
nen van het betalen belast.

De Gouverneur voormelde

Van den Schout
van
Lichtenvoorde

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Volgens een artikel van mevr. Manschot-Tijdink, in "de Lichte Voorde" no 16 (1984), koopt ene Antony Manschot op 22 oktober 1767 een huis gelegen bij "t Schoolhuys te Ligtenvoorde" samen met nog enkele stukken bouwland. Hij koopt dit van Bartholt Huinink. Het zijn de kadastrernrs. 1395 en 1399. Hierop wonen in 1830 Dirk Manschot, schoenmaker/looier en Christiaan Huinink, landbouwer- (zie kaart op vorige bladzijde)

Volgens R.Boekelder, bewoonde de onderwijzer Damianus van Leeuwen, de voorganger van Hesselink, van 1731-1734 het z.g. "Bouwhuis", een huis, dat door de heren en vrouwen van Lichtenvoorde en hun rentmeesters dikwijls werd gebruikt. Gaf hij hier ook onderwijs?

Dat de schoolmeesters vroeger ook niet zo riant woonden, geeft mr. Steenbergens weer in zijn bovengenoemd artikel:

In 1682 wordt aan Sent Sillevoldt vermindering van schuld toegestaan met 20 gld., omdat de schoolmeester "Jan van Leeuwen een jaer en 3 weken sijn (Sillevoldt's) Camer en anhanck bewoont en daarin school hadde gehouden."

Tevens vermeldt hij hier, dat het Schoolhuis in 1796 zeer slecht is onderhouden en dat reparaties hieraan ten laste van de kas der burgerij of van de inkomsten van de stad kwamen.

U ziet het: " Schoolhuis, Meestershuis, Bouwhuis". Wat was nu de echte school? Waarschijnlijk is op al deze genoemde plaatsen en denkelijk op nog meerder (bijv. Tongerlo), onderwijs gegeven. Het vergt evenwel veel spuurwerk om dit precies te achterhalen.

In 1801 werd voornoemde Gerrit Hendrik Schepers onderwijzer van Lichtenvoorde, als opvolger van Severijn Hesselink (1750-1800). Hij woonde, zoals reeds eerder vermeld op het pand Kattenhage 61. Hij trouwde na de dood van Hesselink zijn weduwe.-Zie hierover het genoemde artikel van H.Kruij. Zowel in het Schoolhuis als in het Meestershuis zal hij school hebben gehouden.

Hoe dan ook, de schoollokaliteiten die in gebruik waren, waren slecht onderhouden (zie boven) en waren veel te klein.

Uit de verslagen van vergaderingen van Burgemeester, assessoren en gemeenteraadsleden o.a. van 1826, blijkt dat er reeds meerdere malen gewezen is op de slechte toestand.

Hier volgt een samenvatting van het verslag van de vergadering van Donderdag de 15e maart 1826.

Aanwezig : de hr. A.H.Hummelink, burgemeester.
 mr. E.Venderbosch, assessor
 de heren J.H.Lageschaar, J.te Giffel, G.Dammers en
 J.H.Kl.Avink.

Door de hr. Venderbosch wordt ter kennis van de Raad gebracht, dat door de schoolonderwijzer in deze Stad Lichtenvoorde voor de zoveelste maal was geklaagd, dat de school hier ter plaatse veel te klein was en dat zelfs bij het gebruik van het bovenliggende vertrek, waarvan hij noodzaak was gebruik te maken, bij lange na niet ruim genoeg was om vooral in wintertijd het grote aantal kinderen "soms ongeveer 300, uit stad en kring van Lichtenvoorde en buurtschappen te kunnen bevatten".

Daarbij zijn deze vertrekken veel te laag van zoldering, en doordat hij steeds van boven naar beneden moet en andersom, om toe te zien, dat het onderwijs geregeld en naar behoren verloopt, kan hij naar zijn mening niet op een verantwoorde manier onderwijs geven.

Dat ook de reinheid en zindelijkheid niet zo goed in acht genomen kan worden als in een ruim schoollokaal kan men zich indenken, dit dicht op elkaar pakken van schoolkinderen is niet goed voor hun gezondheid. Daarbij komt nog dat 't langs de buitentrap van boven naar beneden klimmen en andersom, voor de onderwijzer lastig en voor de kinderen gevaarlijk is en zij daardoor aan ongelukken worden blootgesteld.

Overigens had de vermelde onderwijzer verzocht om er op een of andere wijze in te voorzien, dat alle mogelijke middelen worden aangewend om een groter, voor het onderwijs beter geschikt lokaal te bekomen.

Hierdoor wordt in de Raad over dit probleem "gedelibreerd" en zo staat er: - en in aanmerking genomen, dat weliswaar den inconvenienten werkelijk bestaan en deze twee hokken veel te klein, te laag van verdieping en niet geschikt zijnde tot dat waartoe ze moeten dienen. Dog tevens ook waar dan daarbij geen terrein om te kunnen vergroot, terwijl van alle kanten door gronden en eigendommen van particulieren ingesloten in de gemene straat, men soude moeten overgaan tot het bouwen van een geheel nieuw Schoolvertrek.

Dat de gemeente geen fondsen hebbende om daartoe een geschikte plaats, die in dese stad niet dan voor groot geld te bekomen soude zijn, te kunnen aankopen, wel minders om nu mede de kosten van materialen voor opbouw en voltooiing van sodanig nieuw schoolvertrek te kunnen founneren. De kosten also souden nederkomen op de ingezetenen dezer gemeente, die over 't algemeen meest uit landbouwers, dagloners wel een te middelmatig inkomen hebben, om boven hunne ordinaire status nog een diergelijks extraordinairs te kunnen dragen. -

Er wordt besloten om deze zaak voor te leggen aan de "heer District Commissaris te Borculo", en Zhwgb te verzoeken om het plaatselijk bestuur behulpzaam te zijn bij het verkrijgen van een nieuw geschikt Schoolgebouw en evenals bij verscheidene andere gemeentes is gebeurd dit te subsidiëren.

-So als gezegt is 't beswaarlijk in 't bekomen van een standplaats. Waartoe men zonder groot geld volstrekt niet in de gelegenheid is. Het huis, thans door de boswachter van het Domein, R. Buinink bewoond, welk eens 't Bouwhuis van 't Oud Hof Kasteel van Lichtenvoorde, die aan het Domein behoorende, zeer geschikt en genoegzaam groot van hoogte en van alle kanten ligt hebbend, afgezonderd van publieke straten of wegen en, volgens bekomen informaties, eerstdaags te worden verkogt. Gratis afgestaan kan worden, om tot een school te worden geappropriëerd. Extrait deses zal bij geleidende missive aan den Heer District Commissaris worden toegezonden.

Van een antwoord hierop hebben we nog niets kunnen vinden. Ook niet over het al dan niet ter beschikking komen van dit z.g. Bouwhuis. (nr.3) Ook blijkt het moeilijk te achterhalen waar nu dit "Bouwhuis" stond, er zijn nog al wat tegenstrijdigheden in de diverse publikaties. Doch het is waarschijnlijk één van de met nr.3 gemerkte panden. (zie kaart) Wel weten we, dat voornoemde R. Buinink in 1826 het Ambthuis op het Hof gekocht heeft en daar is gaan wonen.

Ook in 1826 en wel op 31 maart, hield de schoolopziener in het Oostelijk district van Gelderland, de heer Ter Braak, een inspectiereis naar de Oost-Achterhoek. Hij bezocht die dag de scholen van Groenlo en Lichtenvoorde. ("Het Archief nr. 11 Orgaan van de Oudheidkundige Vereniging de Graafschap)

Over Lichtenvoorde vermeldde hij het volgende in zijn verslag aan de Provinciale Commissie van Onderwijs.

-Hier hadden de beide onderwijzers wel eens 320 leerlingen! Op betreffende dag, 31 maart, waren er 130, in twee vertrekken boven elkaar. Geen borden, dubbele schrijftafels.

De algemene opinie over de "Schoolverbetering van 1806" was ongunstig. -zie gebrekkige leermiddelen!

Toch werd door meester G.H. Schepers met den hulponderwijzer J.D. Hoetink het hele jaar school gehouden. 's Zomers kwamen er niet veel kinderen. Voor onderwijs in het metrieke stelsel kreeg de meester f 10,-. Verder was zijn salaris f 210,- van de Gemeente en f 75,- van het Rijk

Voorlopig is er dan geen nieuws meer van het schoolfront, althans niet te vinden in de stukken. Al neem ik aan, dat meester Schepers zeker nog wel van zich heeft laten horen bij de Gemeente Raad.

En het zal ook nog wel eens ter sprake geweest zijn, doch niet officieel, want in de Raadsnotulen is hier pas weer sprake van op 30 oktober 1828.

Hierbij weer een uittreksel van dit verslag.

Donderdag de 30e oktober 1828.

Present: de heer A.H. Hummelinck, Burgemeester

J. J. van Raesfeldt, E. Venderbosch, assessoren.

J. H. Lageschaar, J. Meijnen en G. Dammers, raadsleden.

De Gemeenteraad in vergadering bijeen, welke reeds eerder had ingezien, dat hier in Lichtenvoorde een nieuwe school nodig is, niet alleen omdat de oude te klein is, maar ook omdat de huidige staat, ingesloten tussen particuliere percelen, zodat men dit gebouw niet kan vergroten en daardoor niet doelmatig kan inrichten, heeft nu het voornemen gemaakt hierin te willen voorzien.

Tot nu toe ontbrak het hun echter aan:

1. een geschikte plaats, waarop men een nieuw schoolgebouw kon zetten.
2. de nodige middelen tot het bouwen hiervan.

Wat het eerste betreft doet zich hier nu een gelegenheid voor. Er werd ons aangeboden een huis, nr. 67 stad (hier woonde de fam. Keusink) -en bijstaande schuurtjes en daar achter gelegen hof. Gelegen dicht bij de Hervormde Kerk in de stad Lichtenvoorde. Dit huis is niet alleen ruim genoeg, maar staat ook zo ver van particuliere huizen af, dat men zelfs van alle kanten licht binnen kan krijgen.

Daarenboven levert dit huis veel bouwmaterialen, als hout, stenen en ijzerwaren, welke weer bij de bouw van de nieuwe school gebruikt kunnen worden. Dus dit levert een grote besparing op de kosten van de nieuwbouw zoals blijkt uit een specificatie, welke door de hr. E. van Eerden, timmerman uit Aalten is opgemaakt.

Dit zou blijken uit twee bijlagen nl. een specificatie en een bouwtekening. (Deze zijn echter niet te vinden in het dossier of elders in het archief.)

Omdat ons dit huis, met alles daarom heen, zeer geschikt leek voor de bouw van een nieuwe school, hebben wij dit gekocht voor f 1200,-, mits dit de goedkeuring krijgt van de hogere autoriteiten. (Hier zou ook een koopcontract bij moeten zijn, doch ook dat is niet te vinden.)

Wat nu het tweede punt betreft: hier heeft de Raad overwogen, hoe aan de middelen te komen om de kosten van de nieuwe school te kunnen dekken.

Bij het opmaken van de begroting voor 1829, heeft men in de stukken ge-

zien, dat er al sinds 1827 gereserveerd is voor de bouw van de nieuwe school.

Zodat men voor de aankoop van het betreffende huis, registratie van een hypotheek en voor de bouw van de nieuwe school f 3373,10 op de begroting van 1829 heeft opgenomen.

Daar de kosten van de nieuwe school, volgens de specificatie van timmerman van Eerden er als volgt zullen uitzien:

--de afbraak is getaxeerd op een som van	f 2600,-
--de koopsom van het huis	- 1200,-
--de registratie en hypotheekkosten	- 80,-
	<hr/>
Totaal	f 3880,-
--de som, die gemeente beschikbaar heeft	f 3373,10
	<hr/>
Geeft dit nog een tekort van	f 506,90

Het verslag zegt dan verder:

Daar de gemeenteraad zo een aanzienlijke som tot dees school heeft aangewezen en de gemeente toch niet alles kan dragen, zo heeft de raad voorn. de vrijheid bij dees op het Eerbiedigst te verzoeken, dat het Hunne Groots Agtkare Heeren Gedeputeerde Staten in Gelderland, goedgunstig moge behagen dit tekort uit de Provinciale fondsen aan te vullen en verzoeken tevens de nodige approbatie van de koop van gemeld huis met de aankleven van dien en de goedkeuring van de voorgenomen bouw der nieuwe School.

Alzo gedaan in onze vergadering te Lichtenvoorde op dag, maand en jaar in 't Hoofd terug vermeld.-

Verder in dit verslag een verzoek van Jan Berent Heutink, Jan Wenink, Eibert te Brake en Lambert Hemink, allen landbouwers uit Lieveelde, namens alle inwoners van de buurtschap Lieveelde, tot het bouwen van een school in deze buurtschap.

De Raad besluit om dit verzoek in beraad te houden, omdat zij al besloten had om alle middelen, die vrij kwamen te bestemmen voor de School van Lichtenvoorde als hoofdschool van de gemeente.

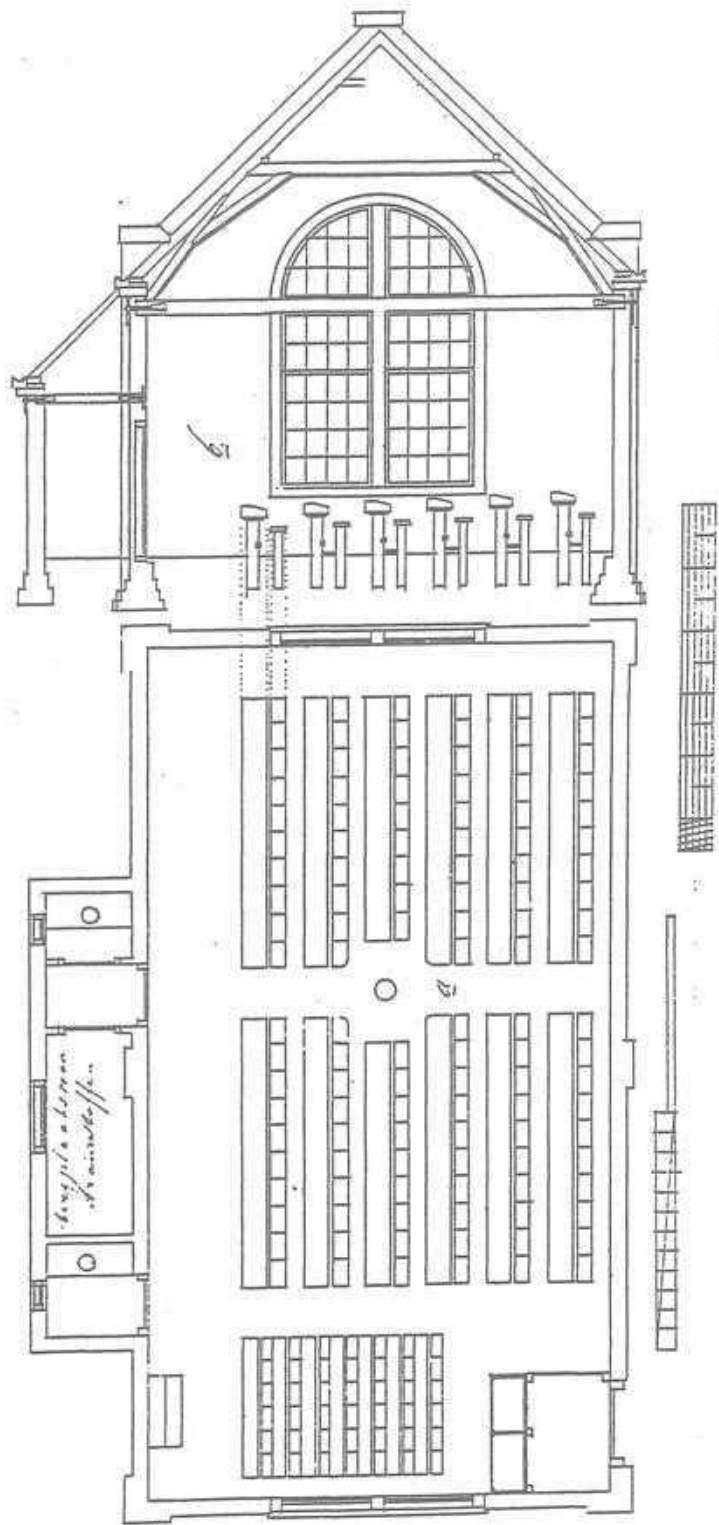
Dan is er op 26 juni 1829 de aanbesteding van de nieuwe school te Lichtenvoorde. Na approbatie (-goedkeuring-) door de Gedeputeerde Staten van Gelderland op 8 juli 1829. Door Burgemeester Hummelinck terug ontvangen op 14 juli 1829.

Toen kon men dus overgaan tot de aankoop en afbraak van het oude pand en de bouw van de nieuwe school. De afbraak van het oude pand moest zorgvuldig gebeuren, daar er zoveel mogelijk materiaal weer gebruikt moest worden voor de nieuwbouw. Deze school werd dus gebouwd op de plek van het toenmalige huisnr. 67. Dat is de plek, waar nu nog het gebouw staat van de O.L.S. uit 1865 aan de Ganzenmarkt.-(zie op het kaartje, no. 4). Hier woont nu o.a. de fam. Mellink. Voor een foto van de huidige situatie zie verderop in dit artikel.

Daar er van de nieuwe school geen bouwtekening meer voorhanden is, plaats ik hiernaast een bestektekening van een standaardschool, zoals die vanaf 1825 in Gelderland, volgens een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland van 2 juni 1825 gebouwd moesten worden. (-tot 1855-).

(Rijksarchief Gelderland, archief Gedeputeerde Staten no. 15.02,113)

Dit voorbeeld geldt voor een school van 150 leerlingen, waarvoor een begroot bedrag van f 2612,86 stond.

Bestektekening van een school uit 1825.

De nieuwe school zou gebouwd worden voor ongeveer 300 leerlingen. Dat leert ons het bestek, dat hiervoor gemaakt is en waarvan ik U hieronder een uittreksel zal geven. Het bestek omvat 12 bladzijden geschreven tekst met hier en daar zeer gedetailleerde omschrijvingen.

Bestek en conditiën,

waarnaar het Gemeentebestuur van Lichtenvoorde voornemens is, onder approbatie van Hun Ed. Groot Achtbare Heeren Gedeputeerde Staten dezer Provincie, aan te besteden, het bouwen eener nieuwe School, voor de stad Lichtenvoorde, met de leverantie van de daartoe benodigde materialen, en Zoo, als dezelve nader in het bestek zullen worden om schreven, als mede, het afbreken van een oud huis ter plaats, waar de nieuwe School zal gebouwd worden, en wel in vijf afzonderlijke percelen en vervolgens in massa.

Art.:1 Maat en Peil

De maat in dit bestek bedoeld is de bij Z.M. dispositie van de 30e juli 1827 bepaalde ellemaat. Het peil waaruit alle metingen zullen gedaan worden is de bovenkant van den onderdorpel van het koezijn voor den ingang der School.

Art.:2 Afdeeling der perceelen

- 1e. Het afbreken van het oude huis, het graven der sloven voor de fondamenteen.
- 2e. Den arbeidsloon van het metselen en leverantie van kalk, zand en zo.
- 3e. De leverantie der te kort komende houtmaterialen.
- 4e. Den arbeidsloon van timmeren met de leverantie van de noodige spijkers.
- 5e. Het verven en glazenmaken met de leverantie van het noodige glas en vervstoffen.

Art.3: Nadere omschrijving der werken.

Eerste perceel.

De aannemer van dit perceel zal het oude huis voorzigtig afbreken, zoodat aan de dar afkomende materialen geen schade worde toegebracht; hij zal de stenen van de kalk zuiveren en schoonmaken, hij zal al de materialen van de huisplaats opruimen, zoo dat de sloven voor de fondamenteen ongehinderd kunnen gegraven worden. Vervolgens zal hij naar de uitgebaakte strekkingen de sloven voor de fondamenteen graven, zoo diep als naar omstandigheden van de vastigheid van den grond noodig zal bevonden worden, en dezelve vervolgens met steenpuin aanvullen en vaststampen.

Tweede perceel.

De aannemer van dit perceel zal de fondamenteen voor de school, die de lengte zal moeten hebben van 18 ellen en 80 duim en de breedte van 9 ellen 40 duim buitenwerks te meten, en aanleggen ter diepte van 1 el, 20 duim beneden het peil.

Dan wordt er gezegd:

De aannemer zal al deze metselwerken, zoo veel mogelijk wel waterpas en te lood in een goed kruisverband ophalen en schoon bewerken, telkens in te voegen, de voegen met een dagge doorgehaald. Hij zal op zijn tijd en plaats met den aannemer van het timmerwerk de vereischte deur en glas-koezijnen volgens tekening stellen, het dak zal hij met pannen behangen en met wel bereiden kalk aanstrijken, vervolgens zal hij de school, het brandhok en de secreten van binnen berapen en bepleisteren, het plaffond zal hij van boven met kalk, met stroohaksel of haar gemengd volrapen en

inwasschen en vervolgens van binnen glad berapen en bepleisteren, en hij zal dit geheele werk ten genoeye van het Gemeentebestuur in de beste orde moeten opleveren. En kalk, zand, lood en Bentheimer-stenen erbij leveren.

Derde perceel.

Dec aannemer van dit perceel zal al de te kort komende hout materialen moeten leveren en wel bepaaldelijk eiken hout. (Hier volgt dan een opsomming van een dertigtal verschillende formaten en aantallen)
Vervolgens nogeens een opsomming van het benodigde dennenhout.

Waarna gezegd wordt:

Al de bovengenoemde houtmaterialen, zullen moeten zijn van de beste in hun soort, zuiver in den haak gereid, en volgens de maat blijvend hout en meskant, het eikenhout zonder nadelig noesten, roode of witte olm of zonder eenige wezenlijke gebreken hoe ook genaamd, het koezijnhout door het hart gezaagd en alles lijnregt, behalven hetgeen met zeeg bepaald is.

Vierde perceel.

De aannemer van dit perceel zal vervaardigen, een voordeurkoezijn aan de school, hoog in den dag 2 ellen 50 duim en wijd 1 el en 10 duim. Drie glaskoezijnen in het voorfront van de school, hoog in den dag 2 el 68 duim en wijd één el 52 duim.

Nog zal hij maken volgens teekening 2 glaskoezijnen, in de eindgevels der school, zoo verdeeld, dat iedere ruit groot wordt in de dag 31 duim a 40 duim.

Er volgt dan verder een beschrijving van al het timmerwerk, dat er aan deze school moet worden verricht. Zoals daar genoemd worden: Alle kozijnribben, platen en kap; de ankering; deuren, glasramen enz.; vloeren, portaal enz.; plafond, zolders enz.; zittingen en lessenaren.

Van deze laatste soort moet hij maken 16 schrijftafels en 14 dito voor niet-schrijvenden en bij iedere tafel een zitting. Meestal hadden deze tafels 10 zitplaatsen op een rij, zodat we kunnen aannemen, dat hier een school voor ongeveer 300 kinderen werd gebouwd. Verder moesten er vier borden gemaakt worden. En een kast ter berging van het papier enz.

Vijfde perceel.

De aannemer van dit perceel zal al het verfwerk verrichten binnen en buitenwerks. Verder zal hij al het benodigde materiaal hiervoor leveren. Ook het beglazen en het leveren van het glaswerk zal hij verzorgen.

Art.: 4. Vergeten kleinigheden en duisterheden.

Bij aldien in dit bestek iets mogt zijn vergeten of over het hoofd gezien zijn, hetgeen echter uit den aard der zaak als van zelve aan deze werken nog zoude moeten verwerkt en geleverd worden, zoo zal de aannemer verplicht zijn hetzelve, op de eerste aanzegging te verrigten, mits de kosten over het geheel de som van 30 gulden niet te boven gaan.

Art.: 5.

De aannemer zal al het hout en verdere materialen, binnen één maand, na de approbatie dezer Condiën, te Lichtenvoorde bij de plaats van de nieuwe school moeten leveren; aldaar zal dit hout en alle de materialen worden geëxamineerd door twee deskundigen, door het Bestuur alhier daar toe benoemd, en, zoo zal de aannemer dadelijk, andere in de plaats moeten leveren, die aan het bestek en de keuring voldoen.

Art.: 6.

Zal het geheele werk of School, op den 15 October dezes jaars 1829, moeten voltooid zijn. Voor elken dag nawerkent, zal de aannemer moeten betalen één gulden.

Art.: 7.

De aannemers of aannemer zullen alle noodige materialen er bij leveren als mede het noodige steigerhout en al den arbeid verrigten, welke tot opbouw van dit werk noodig zal zijn. Zodat het Gemeentebestuur alleen voor zijn rekening houdt:

- 1e. De tekort komende metselstenen,
- 2e. De noodige blauwe dakpannen.
- 3e. Al het ijzerwerk, alleen uitgezonderd, spijkers en gewigten.

Art.: 8.

De betaling zal geschieden in twee termijnen, de eerste termijn, de halfscheid, zoodra de school klaar is, en door twee deskundigen bovengemeld, is geëxamineerd, of alles ingevolge het bestek is gemaakt. Een tweede of laatste termijn in de maand mei des jaars 1800 dertig. Eindelijk, zal de aannemer ook moeten dragen, alle kosten van aanbestedingen, hetzij voor zegels, registratie, porto enz. Welke men berekend, dat zich plus minus $3\frac{1}{2}$ pct. zullen komen te bedragen.

Na voorlezing van dit bestek is men tot de aanbesteding overgegaan:

Eerste perceel:

De afbraak van het oude huis en het graven van de sleuven voor de fundamente. Ingezet op 40 gulden, vervolgens bij opbod gemijnd voor een som van.....f 118,-
Door Gerrit Jan Knippenborg, tapper te Lichtenvoorde.

Tweede perceel:

Het werkloon voor metselen en de levering van kalk, zand, lood en Bentheimer steen. Ingezet op f 250,-, gemijnd voor.....f 400,-
Door Jan Derk Olijslager, metselaar te Lichtenvoorde.

Derde perceel::

De levering van het hout. Ingezet op f 500, gemijnd voorf 810,-
Door Jan Berend van Eerden, timmerman te Aalten.

Vierde perceel:

Het timmerloon en de levering van spijkers en ander ijzerwerk. Ingezet op f 250,- en gemijnd voorf 450,-
Door Derk Hulshof, timmerman te Lichtenvoorde.

Vijfde perceel::

Werkloon voor verven en glas inzetten en voor de levering van de materialen hiervoor. Ingezet op f 50,- en gemijnd voor.....f 79,-
Door Fredrik Kolkman, verver en glazenmaker te Lichtenvoorde.

Vervolgens hebben wij voorgaande aannemingsom opgeteld en kwamen op een bedrag van 1857 gulden.

Hierna heeft men de hele bouw inclusief de leveringen, in één aannemingsbod ingezet tegen f 1500,-, en is vervolgens gemijnd tegen een som vanf 1520,-
Door Derk Hulshof, timmerman te Lichtenvoorde.

Getekend door:

deze Derk Hulshof en door A.H.Hummelinck, burgemeester;
E.Venderbosch, J. te Giffel, G.Dammers, en door
W.J.Roelvink, secretaris.

Na overlezing van de vromstaander Resolte en fondelass, is over tot de aanbesteding overgegaan, over wel het eerste perceel, Lijnde den of brack van het oude huis, en graven van de vloer voor de fundamenten. Ingezet op een som van 120 gulden, waarvan opgeteld, en gemijnd is een som van een honderd en tachtig gulden 118.

Tweede perceel, Lijnde den ambuis loon van Stalcken, en leverantie van de vromstige kalk, sand, lood en beethoemmen steenen, Ingezet op een som van 250. en gemijnd op vierhonderd gulden 400.

Derde perceel, Lijnde de leverantie van het hout, Ingezet op een som van 500. en gemijnd op achthonderd en tachtig gulden 810. De heer Jan Baand van Leiden timmerman te Stalcken woonachtig.

Vierde perceel, Lijnde het timmerloos, en leverantie van spijkers, genijgten, kouders, sand is en trekkers, Ingezet op een som van 250. en gemijnd van vierhonderd en vijftig gulden 450.

Vijfde perceel, Lijnde het Vern loon, glazenaken, en leverantie van houtstoffen in glas, Ingezet op 50. en gemijnd op een som van negen en veertig gulden 94.

De heer Dirk Stelshof timmerman woonde in Lichtenvoorde. Volgens hebben wij vromstaande aan roming prijs op gesond, welke zich hierna te bedragen achthonderd en tachtig gulden. — Daarna heeft men den geheelen opbouw met de omfchroomende muren, dachshoek, een eene Masfa aan de bradeer, en ingezet op een som van 1500. — Lo is vervolgens gemijnd op een som van vijftienhonderd en tachtig gulden, Logge 1520.

De heer Dirk Stelshof timmerman in Lichtenvoorde woonachtig welke hier ook mede heeft gestedend. — De Stelshof

Waarvan wij dit proevenbaal hebben op gemaakt te Lichtenvoorde den Lasontwintigsten juni des jaars achthienhonderd negentienhonderd dat, stundelshof heeft bare Metgenude, deze aanbesteding ten goedijgste, gelimmet te approbore, en terug te Landen, over dat het nu de bestelij van bouwen is. Daarna hebben wij dit proevenbaal gevelten en gestedend. —

Handaankende
1723 (1723)

Het verzoek
geordneert

[Handwritten signatures and initials]
EVB
J. G.
P. D.

[Large handwritten signatures]
Der vromstige
J. te Puffel
D. van der
A. van der

Na deze gegevens uit de Gemeentestukken wil ik hierbij nog de foto afdrucken van de huidige staat van de O.L.S., die op dezelfde plek later in 1856 gebouwd is.

Graag zou ik een beroep doen op onze aandachtige lezers en verdere geïnteresseerden, die weten wat er met dit pand gebeurd is, nadat de nieuwe O.L.S. aan de Dijkstraat betrokken is in 1887. (Waar is het voor gebruikt of wie heeft er gewoond ?), om mij hierover informatie op te sturen of mij te bellen.

Verder zou ik van onze lezers graag weten wie er een foto heeft, of weet wie er een heeft, van de voormalige R.K. Jongensschool, welke gestaan heeft aan de Patronaatstraat naast het toenmalige Patronaatsgebouw/ KJC-huis. Ook andere gegevens, tekeningen en foto's van de scholen, die er in Lichtenvoorde waren tot aan de zestiger jaren, zijn zeer welkom.

hui

Als U informatie of gegevens heeft deze graag zenden aan, of contact opnemen met:

G.J.A. Eppingbroek
 Koekoekstraat 16
 7102 AZ Winterswijk
 tel.: 05430-15408

Bij voorbaat dank voor Uw aandacht en medewerking.

Voormalige O.L.S. aan de Ganzenmarkt

INHOUDSOPGAVE

1. Verenigingsmededelingen.....pag.	1
2. Financieel verslag.....pag.	3
3. Archeologie in Lichtenvoordepag.	5
4. Activiteiten 2e halfjaar 1991.....pag.	12
5. Scholen en onderwijs in Lichtenvoorde..pag.	13

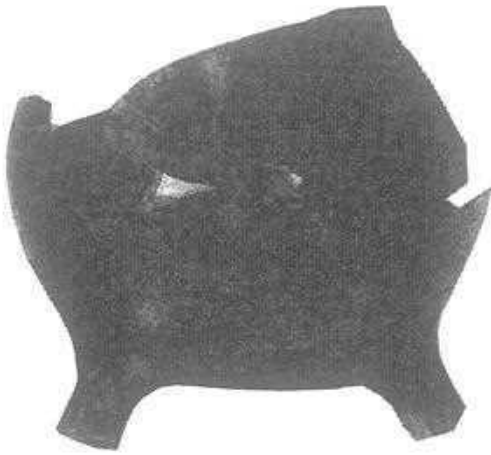
ADRESSEN:

Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

A.J.Vos	Voorzitter	Patronaatsstraat 43	tel.: 75326
Th.A.C.Hulshof	Secretaris	Middachtenstraat 60	tel.: 73716
G.J.A.Eppingbroek	Penningmeester	Koekoekstraat 16 Winterswijk	tel.: 05430- 15408
A.W.M.Polders	Redactie	Brechtstraat 3	tel.: 74107

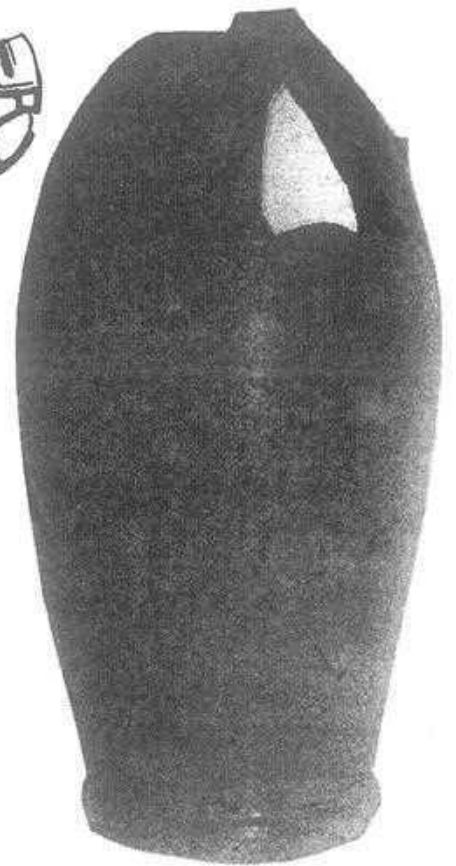
Vereniging voor Oudheidkunde
te Lichtenvoorde.

Opgericht 28 oktober 1971.

afl. 4
 Functie/naam : Grape
 vindplaats : Tongerlo opgr.1
 datering : XVII
 baksel : wit
 glazuur : loodglazuur, koperoxide
 maten : 10.1/9.4 cm.

afl. 5
 functie/naam : Mineraalwaterkruik
 vindplaats : Tongerlo opgr.3
 datering : XVIII
 baksel : geel-wit
 glazuur : loodglazuur
 maten (b/h) : 12.6/23.4 cm
 herkomst : vm. Trier
 bijzonderh. : merk gedeeltelijk aanwezig

afl. 6
 functie/naam : wijnfles
 vindplaats : Tongerlo opgr. III
 datering : XVIIId-XVIIIA
 kleur : groen
 bodem : opgeholde ziel

Om U te schetsen voor welke problemen men kan komen te staan geeft bij beeld aan, het bepalen van de plaats van het schoolgebouw voor 1829.

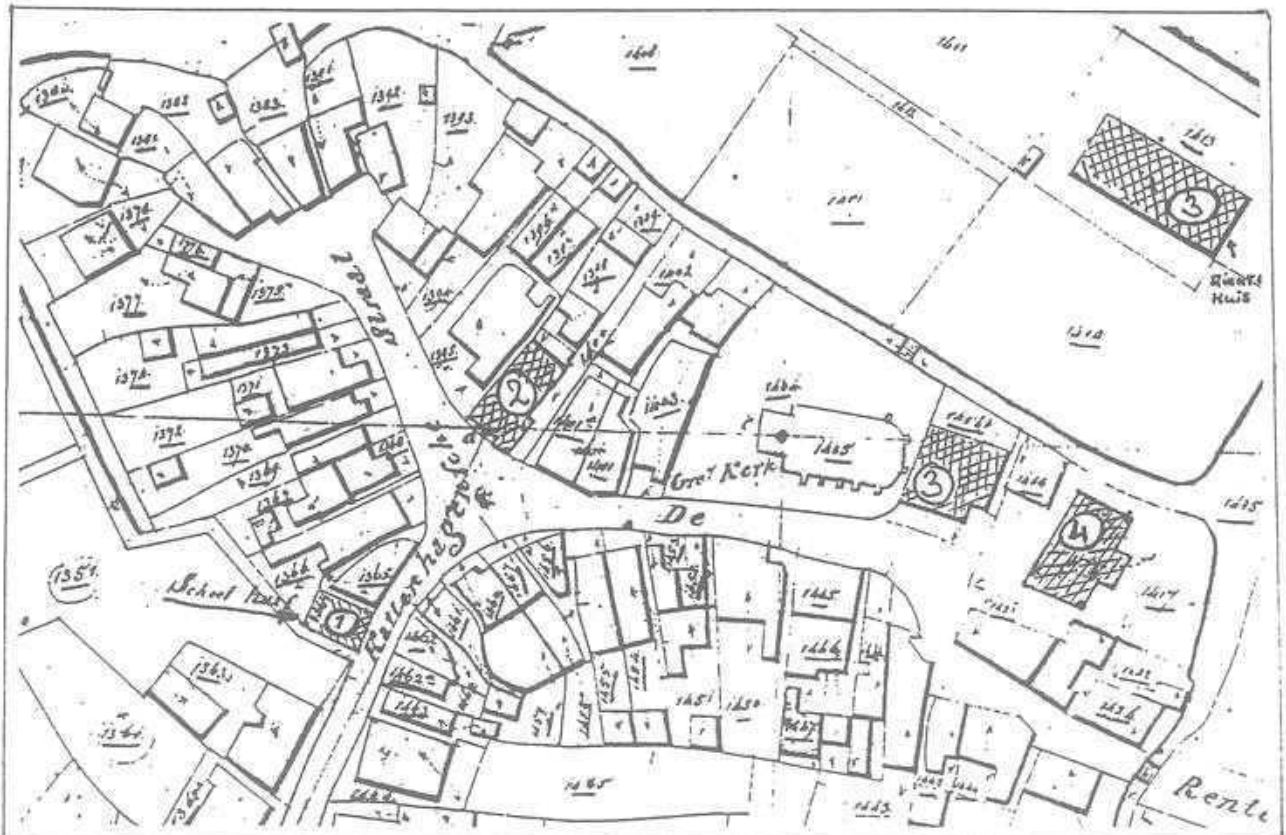
Op een oude kadasterkaart van 1832 staat onder kadasternr. 1364 een pand aangeduid met "Schoolhuis" .(Nr.1 op onderstaande kaart). Dit pand is bezit van de Marke van Lichtenvoorde (de Gemeente) volgens de "Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel van Grondeigenaren" (OAT) van 1832

In het register van de volkstelling van 1830 worden hier geen bewoners gesitueerd, dus onbewoond.

De heer Eiting maakt in een artikel in "De Lichte Voorde" nr. 6 (1976) melding van dit gebouw als zijnde in 1735 bewoond door de "stadsschriever" en getroffen door een brand. (stukken zijn verloren gegaan), terwijl het later gebruikt wordt als schoolhuis.

De heer Buijnink is al nauwkeuriger met het aangeven van het jaar van inrichting tot school. Hij zegt in een artikel in "De Lichte Voorde" nr. 8 (1977): "Het aloude Poorthuis (met herberg) werd in 1815 veranderd, verbouwd tot school. Dit pand zou later het eerste Gemeentehuis worden. Bij nader archiefonderzoek blijken de kosten van deze verbouwing in 1815, à f 40-17-4, door de Gedeputeerde Staten van Gelderland achteraf goedgekeurd te zijn op 13 oktober 1817. Waarna de vergoeding door de Gemeente op 29 augustus 1818 ontvangen werd.

De heer H.Kruijper noemt in zijn artikel "Het Meestershuis" over de onderwijzer G.H.Schepers. het pand onder kadasternr. 1400, huisnr. 62 (nr. 2 op onderstaande kaart), en bewoond door de onderwijzers Hesselink en Schepers zowel het "Meestershuis" als het "Schoolhuis". Op dezelfde kadasterkaart staat hierbij niets bijzonders vermeld. De O.A.T. echter geeft ook hier weer als eigenaar aan : de Marke van Lichtenvoorde. Het hierachter liggende pand met kadasternr. 1398 heeft ook huisnr. 61 en is wel eigendom van G.H.Schepers.

HOOFDSTUK DER BEGROOTING VIII.

NOMMER DER BEGROOTING 14

PROVINCIE GELDERLAND.

Gemeente *Lichtenmarck*

Dienst 1815

Toegezane Som f 300.00 De Heer *G. B. Becking* Gemeente Ontvanger, gelieve
 Geordonanceerde Som te betalen aan *H. J. van Beek* de somme van *veertig gulden*, te weten
 Blijft over *het vier pond* volgens den hier onderstaanden STAAT.

Personen, aan wien de betaling moet geschieden.	Zaken, waarvoor de betaling geschiedt.	Som, welke betaald moet worden.		BESCHEIDEN, die bij de betaling moeten overgelegd worden.
		Uitgeschreven.	In Cijfers.	
<i>Becking (H. J. van)</i> <i>W. van Beek van Lichtenmarck</i>	<i>W. van Beek van Lichtenmarck</i> <i>veertig gulden</i> <i>te betalen van het verschuldigd van heren van Lichtenmarck</i> <i>alhier presentie, het en Schied vier pond</i> <i>gebuis</i>	<i>40.00</i>	<i>00</i>	<i>Becking</i> <i>ingel. Rekest van den Heer</i> <i>Becking, d. 45. Aug. 1815. N. 1. 1. 1.</i>

En deze, met de bescheiden, behoorlijk voldaan geteekend overbrengende, zal de voorschreve som in uitgave der Rekening geleden worden.

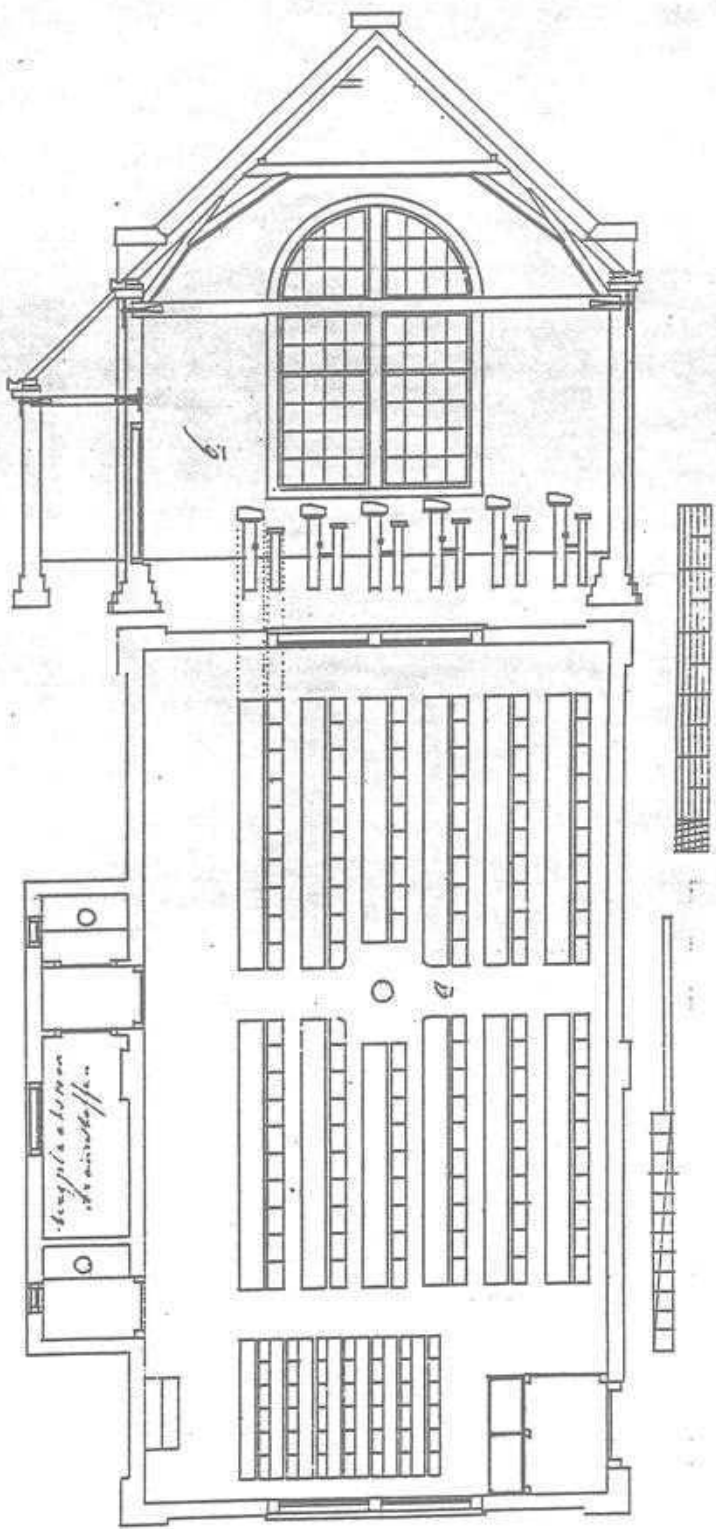
Te Lichtenmarck den 31. Aug. 1815

De Burgemeester der Gemeente

W. van Beek
1. Wijstra d. 57

Valdaan

Becking

Bestektekening van een school uit 1825.

De nieuwe school zou gebouwd worden voor ongeveer 300 leerlingen. Dat leert ons het bestek, dat hiervoor gemaakt is en waarvan ik U hieronder een uittreksel zal geven. Het bestek omvat 12 bladzijden geschreven tekst met hier en daar zeer gedetailleerde omschrijvingen.

Bestek en conditiën,

waarnaar het Gemeentebestuur van Lichtenvoorde voornemens is, onder approbatie van Hun Ed. Groot Achtbare Heeren Gedeputeerde Staten dezer Provincie, aan te besteden, het bouwen eener nieuwe School, voor de stad Lichtenvoorde, met de leverantie van de daartoe benodigde materialen, en Zoo, als dezelve nader in het bestek zullen worden om schreven, als mede, het afbreken van een oud huis ter plaats, waar de nieuwe School zal gebouwd worden, en wel in vijf afzonderlijke percelen en vervolgens in massa.

Art.:1 Maat en Peil

De maat in dit bestek bedoeld is de bij Z.M. dispositie van de 30e juli 1827 bepaalde ellemaat. Het peil waaruit alle metingen zullen gedaan worden is de bovenkant van den onderdorpel van het kozijn voor den ingang der School.

Art.:2 Afdeeling der perceelen

- 1e. Het afbreken van het oude huis, het graven der sloven voor de fondamenten.
- 2e. Den arbeidsloon van het metselen en leverantie van kalk, zand en zo.
- 3e. De leverantie der te kort komende houtmaterialen.
- 4e. Den arbeidsloon van timmeren met de leverantie van de noodige spijkers.
- 5e. Het verven en glazenmaken met de leverantie van het noodige glas en vervstoffen.

Art.3: Nadere omschrijving der werken.

Eerste perceel.

De aannemer van dit perceel zal het oude huis voorzigtig afbreken, zoodat aan de dar afkomende materialen geen schade worde toegebracht; hij zal de stenen van de kalk zuiveren en schoonmaken, hij zal al de materialen van de huisplaats opruimen, zoo dat de sloven voor de fondamenten ongehinderd kunnen gegraven worden. Vervolgens zal hij naar de uitgebaakte strekkingen de sloven voor de fondamenten graven, zoo diep als naar omstandigheden van de vastigheid van den grond noodig zal bevonden worden, en dezelve vervolgens met steenpuin aanvullen en vaststampen.

Tweede perceel.

De aannemer van dit perceel zal de fondamenten voor de school, die de lengte zal moeten hebben van 18 ellen en 80 duim en de breëtte van 9 ellen 40 duim buitenwerks te meten, en aanleggen ter diepte van 1 el, 20 duim beneden het peil.

Dan wordt er gezegd:

De aannemer zal al deze metselwerken, zoo veel mogelijk wel waterpas en te lood in een goed kruisverband ophalen en schoon bewerken, telkens in te voegen, de voegen met een dagge doorgehaald. Hij zal op zijn tijd en plaats met den aannemer van het timmerwerk de vereischte deur en glas-koezijnen volgens tekening stellen, het dak zal hij met pannen behangen en met wel bereiden kalk aanstrijken, vervolgens zal hij de school, het brandhok en de secreten van binnen berapen en bepleisteren, het plaffond zal hij van boven met kalk, met stroohaksel of haar gemengd volrapen en

INHOUDSOPGAVE

1. Verenigingsmededelingen.....pag.	1
2. Financieel verslag.....pag.	3
3. Archeologie in Lichtenvoorde	pag. 5
4. Activiteiten 2e halfjaar 1991.....pag.	12
5. Scholen en onderwijs in Lichtenvoorde..pag.	13

ADRESSEN:

Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

A.J.Vos	Voorzitter	Patronaatsstraat 43	tel.: 75326
Th.A.C.Hulshof	Secretaris	Middachtenstraat 60	tel.: 73716
G.J.A.Eppingbroek	Penningmeester	Koekoekstraat 16 Winterswijk	tel.: 05430- 15408
A.W.M.Polders	Redactie	Brechtstraat 3	tel.: 74107

Vereniging voor Oudheidkunde
te Lichtenvoorde.

Opgericht 28 oktober 1971.

INHOUDSOPGAVE

pag. 1	Inleiding redactie Agenda
pag. 2	Avondje stamboomonderzoek.
pag. 3	Beelden uit de Achterhoek. Jaarvergadering.
pag. 6	Bezoek aan kasteel Ruurlo
pag. 7	Bezoek aan Bentheim.
pag. 8	Ken U de Prins?
pag. 10	Bouw van het gemeentehuis.
pag. 15	Kasteel Lichtenvoorde.
pag. 16	De Kerckespraecken.
pag. 24	Onderwijzers te Lichtenvoorde.
pag. 26	Zieuwent 2e helft 16e eeuw.
pag. 29	Verslag werkgroep archeologie
pag. 32	Reglement werkgroep archeologie

ADRESSEN:

Vereniging voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde

A.J.Vos	Voorzitter	Patronaatsstraat 43	tel.: 75326
Th.A.C.Hulshof	Secretaris	Middachtenstraat 60	tel.: 73716
G.J.A.Eppingbroek	Penningmeester	Koekoekstraat 16 Winterswijk	tel.: 05430- 15408
A.W.M.Polders	Redactie L.V.	Brechtstraat 3	tel.: 74107

Vereniging voor Oudheidkunde
te Lichtenvoorde.

Opgericht 28 oktober 1971.

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013